

KAREL ČAPEK, JOSEF ČAPEK

KRAKONOŠOVA ZAHRADA¹

PŘEDMLUVA AUTOBIOGRAFICKÁ

Nad Zářivými hlubinami, Božími mukami a Leliem rozpomněla se kritika na tyto drobné prózy, které před osmi až desíti lety prý dráždily, děsily a unavovaly čtenáře různých novin. Zarážely je bůhví čím vším, ale také jménem autorů, třebaže je to jméno ne zrovna neobyčejné. Tvrdilo se tehdy, že autoři toho jména vůbec neexistují, že je to bluf či apartní pseudonym, za kterým se skrývá osobnost jediná, honěná světem, prý ruinovaný bankéř, čili jak se říká, člověk s minulostí; nebo posléze že celý případ je mystifikace a že tyto prózy jsou překlady z neznámého spisovatele francouzského.

Od té doby se autorům podařilo dokázat, že existují. Legenda jejich mládí je rozptýlena. Čtenáři, kteří se tehdy zajímali o prostopášného bankéře a světoběžníka, byli zklamáni; porouchaný finančník byl jim patrně představou milejší než dva chlapi, kteří pouštěli do světa své duhové fantazie. „Brali jsme tyto ohavnosti vážně,” mohli by říci, „a proto jsme za nimi hledali člověka jim rovného; nenapadlo nás, že je to nesmyslná a bezuzdná hra. Jakým právem jste předstírali tolik takových zkušeností, tolik cynismu a smělého světáctví? Odkud jste to měli? Co jste s tím vůbec chtěli?”

K těmto čtenářům obracejí se autoři poznovu a rádi by je vyzvali: Berte ty ohavnosti ještě jednou vážně. Nechceme vám nic zastírat: legenda o bankéři je od základu falešná. Navrhujeme vám jinou legendu o původu Krakonošovy zahrady; není tak poutavá jako tehdejší, ale je naše vlastní. Psal-li nedávno bezoddyšný kritik, že autoři velmi málo svými prvními pracemi pověděli sami o sobě, chtějí to nyní dohoniti. Nikdy není příliš pozdě dorozumět si se.

Krakonošova zahrada v užším smyslu je onen kraj, ono do tvrdé země zaryté údolí Úpy, kolem něhož se rýsují veliké, svaté, pohádkové obrysy: Sněžka, Kozi hřbet, Brendy, Žaltman, Hejšovina... Potkáte tu černé, eratické balvany podobné modlám a permská půda je červená

¹ Převzato z: Čapek K., Čapek J., *Ze společné tvorby: Krakonošova zahrada: Zářivé hlubiny a jiné prózy: Lásky hra osudná: Ze života hmyzu: Adam stvořitel*, Praha 1982 (redakčně upraveno).

skoro jako krev. Zjara prýští ze skal a lesů stříbrná vlhkost, zurčí pramenky a řítí se bystřiny, a snad nikde na světě pak nevykvete tolik sasanek, tolik slziček, vřesu a mateřídoušky, hořkého koření, tolijí a vstavačů jako tam. Vzácně a tajemně vyrůstá v Krkonoších oměj a divá lilie; mocné je kouzlo kapradin a divných přesliček. Tam je les, ve kterém našli staré arabské peníze; tudy vedla Zemská stezka, tam nahoře, hochu, je hrad s polozasutou hladomornou, tady ve skále dal kníže Břetislav hledati zlato a tady v tom travnatém dolci se propadl do země celý klášter. Není prapodivná a krásná jeskyně s tenkými krápníky, kterou jsi objevil? A co krystaly a třpytivé kyzy, co otisky předvěkých bylin na uhelné břidlici? Nelákala tě tma propastí? Neodvážil-li ses vlézt do dávno opuštěného dolu, z něhož neustále vytéká pramének rzivé vody? Ať nepřipomínám věci ještě podivuhodnějších a přímo neuvěřitelných; ale ty víš, že je to pravda.

Tam jsi byl u faráře, aby ses naučil německy; ale ty jsi se díval do studánek, chytal mloky a krtonožky, dával pozor na zmije a hledal hadovou panenku. Pan farář je už mezi svatými, ale ty žiješ a vzpomínáš na Krakonošovu zahradu.

Tam tedy se otevřel tvému prvnímu okouzlení ráj světa. Ten kraj jsi záhy prošel v údivu, nenasyčen, v překvapení a v sladké únavě, ustavičně dojat a rozechvěn nad tím, co svět přináší chlapcům neznámého, nad jeho tajemností a krásou.

Velkopřůmysl. Ale údolí se ježí továrními komíny, zastřeno závojem sazí a dýmu. Továrny dýchají kouřem, hlukem a parou; špína z nich prýští a plyne jako duhově mastné cáry bezrybnou horskou řekou. Chórem ječivých a temných píšťal počíná i končí se den. Bezpočetně proudí modré blůzy páchnoucí strojem: jutou, olejem, kovem, škrobem a prachem tkaniva. Jsou cítit jedinou člověčinou, a to je pot. Tehdy jsi se domníval, že každý dělník má souchotiny.

Byl jsi pracujícími mašinami očarován a ustrašen. K čemu jsi se na ně chodil dívat do ohromných a hlučných továren, chvěje se zvědavostí a strašnou bází, když stroj se rozezmítal a rozeřval jako spoutaný gigant? Nesmírně tence a pronikavě, jako tisíce kovových moskytů hvízdají vřetena, ryčně klapají tkalcovské stavy, sviští řemeny, zvučí dynamo, žhavě vydechne kotel, supí a mlaská parní stroj. Úděl z ohavného chrupu zubatých koleček, které již rozžvýkaly tolik nebohých lidských prstů; nejsilnější dojem: setrvačnick, ohromné lesklé kolo s čepy zbrocenými olejem, jež se mlčky a nekonečně točí. Dětský sen a apoteóza: vylézt po tenkých železných příčkách na vrchol továrních komínů.

Bída života. Když jsi tiskl nos a rty na okenní tabuli, viděl jsi přímo do skleněných dveří kořalny; a měl jsi dobré oči. Protože jsi tolikrát cválal černým prachem dělnických čtvrtí (a

měl jsi dobré oči a uši), nikdo ti nenamluví, že je na světě málo bídy, neřesti, špíny a hrůzy. Je toho tolik, že není ani slov, jak to vypovědít.

Vedle toho jsi rovněž tak často a velice zblízka viděl milionáře, pýchu, moc a bohatství.

Dům lékaře. Doma jsi viděl denně rány, nemoce a úmrtí; první tvůj obraz světa byl tanec smrti. Stála v koutě čekárny, zastřená záclonou, čistě vypreparovaná; lidé se jí velmi báli, a ty, dělaje hrdinu, podával jsi jí rouhavě ruku. Snad žádný chlapec nezřel tolik rozdrcených údů, oběšenců, utopenců, ran, trýzní a obnažené, sténající, mručící, křičící, palčivě bolestné anatomie člověka jako ty. Odpusť, že ti to připomínám.

Obcházej s otcem po nemocných a za prohlídkami mrtvol, prošel jsi dokola širý kraj. Krásné cesty přes vrchy a lesy vedly k domům útrap a krásné cesty zanechaly je za sebou. Tak jsi viděl současně dvojí tvář života.

Exotismus. Říká se, že exotismus není českou vlastností; že lpíme na své zemi jako těsto na díži. Jistě je to pravda; ale což vy, pánové, jste nikdy nečetli Robinsona Crusoe, Posledního Mohykána a Jules Vernea a což jsi nežil v Čechách, neměl jsi kamarádů, jako jsi ty sám, což je to náhoda, že jeden z nich se dal ke komediantům, druhý zahynul v Americe a třetí se ztratil ve světě jako námořník? I ty jsi byl takový.

Knihy. První kniha, které tě okouzila, nebyla, nutno to říci, ani bible, ani hrdinské zpěvy, nýbrž velký Obrázkový přírodopis. Odtamtud čerpal jsi první dojmy o povahách mírných i hrozných, naučil jsi se tušiti nebezpečí v každém křoví, býti ostražitým a báti se. Psal-li nedávno o tobě A. N., že miluješ hady, tvé srdce se otřáslo: nikdy jsi přece nemiloval hadů a vždy se ti ošklivili svou kluzkostí, svým skrytým jedem i tím, že svlékají na slunci kůži. Tvá láska platila psu, kočce a motýlům, lvu, slonu a ptáku lýrovci. Jinak jsi četl vše dovolené i zakázané, leže na břiše pod postelí či houpaje se v koruně jasanu.

Býti dělníkem. Chlapec, který se chtěl státí kolovrátkářem, hasičem, kapitánem neb cestovatelem, se špatně učil, i usoudili, že z něho mnoho nebude. Proto ho dali do továrny. Koval skoby, počítal, montoval stroje, tkal nekonečná pásma ubrousků a ručníků a nad kilometry vojenského cvilichu určeného pro Čínu se posléze tak roztoužil po přírodě, že utekl z fabriky a stal se malířem, což se mu doposud velmi nevyplatilo.

Býti anarchistou. Chlapec, který měl náklonnost k tichému životu, si velmi zalíbil v řemeslech; ale protože se dobře učil, dali ho na studia, kde se velmi záhy zamiloval, psal pod lavicí verše, bojoval s učiteli a zákoníky, a dostav se do velice nevražedného spolku Anarchistů, musel s otřesenými zásadami opustiti nevděčné maloměstské gymnázium.

Láska a pohlaví. A nyní, mladý muži, musím se vás na něco tázat, ač se rdíte a bráníte. Srdce věčně zamilované! S pohnutím, ano, s pohnutím a láskou vzpomeňte těch, které vám

byly příkladem krásy, oddanosti, falše i smutku. V době nezkaženého svého mládí psali jste o ženách a lásce krutě a nestydatě. Jsou toho hanebné doklady i v této knížce, přes její opatrný výběr. Srdce věčně zamilované! Jak jste mohl tehdy tak psát?

„Pane nebo paní, neboť nevím, kdo se mne táže, raději bych se chtěl vinit než omlouvat. Nemohu své tehdejší chování vysvětlovati nezkušeností, ani mstou, ani hladem; naopak, byl jsem tehdy zcela šťasten. Ale nechtěl jsem se tak zhola poddat. Ostatně – Hugh.”

Jak jste to dělali? Nevíme dosud, jak spolu pracovali oba Goncourtové, Rosnyové či jak pracují libretisté. Autoři těchto próz vpadli do literatury sice velmi časně, ale zato ve stavu naprosté literární divokosti. Nevěděli ani, že psátí společně je něčím v zemi neobvyklým. Přišli z venkova, kde spolu rostli, neměli v Praze přátel, a byli tedy odkázáni pouze na sebe. Psali společně, protože se jim to zdálo snazším a protože každý sám sobě nedůvěřoval. Když jim pak nastal závazek dodatí novinám týdně článek, bylo jejich snahou co nejrychleji a bez rozpaků se shodnouti v tom, co tam chtějí mítí napsáno. Popud k článkům dala jim nejčastěji četba novin, aktuality, plynoucí doba a počasí; formu jejich nevědomost a mládí.

Autoři si tehdy ani nebyli dobře vědomi, jakým divným a výstředním efektem sejevily jejich věci na veřejnosti.

Literární vlivy. Kdyby autoři měli upřímně vypsati, kterým literárním vlivům tehdy podléhali, to jest, které knihy se jim v oné době nejvíce líbily, ukázala by se jejich tehdejší pranepatrná sečtělost. Nepochybně četli to, čím tenkrát se kazila všechna mládež; i jich dotklo se kouzlo očí Jarryho Messaliny, i je očarovala Wildova Salome a Dorian Gray; také je dojímal Strindberg, Hamsun a Garborg a později Stendhal, znali Poea, Baudelaira a Huysmansa, tedy to, co tehdy mohl v překladech čísti kdokoliv, kdo neznal cizích řečí. Ale mluvil k nim v oné době také Hlaváček, Neumann a Dyk – ať odpustí, že je jmenujeme v této souvislosti.

A Praha. Sám život. Nežli se mladí autoři vzpamatovali z prvního překvapení nad silou velkoměsta, z prvního okouzlení jeho smyslným luxem, z prvního úžasu nad ohromnými (zdánlivě) průhledy, jež jeho elektrická umělost promítala na nepopsanou tabuli jejich světa, bylo již pozdě – tato knížka byla již napsána. A tak zůstalo v ní mnoho lyrického očarování i divného vkusu, výstřední křiklavosti, ostroúhlého osvětlení, záliby ve vulgaritě, radosti z novoty a požitku ze světa.

Na kritice jest vypáliti autorům na čelo znamení literárních vlivů a na autorech, aby se třeba mrzeli, že jim takto – a úmyslně – berou pod nohama nejvlastnější půdu. Stalo se jim už častěji, že bystrá kritika na nich vypočítala „vlivy španělské, italské, francouzské, anglické a americké”, bohužel zpravidla bez udání bližší bibliografie, takže by podle toho byli

nejnepůvodnějšími a na vlastní hřivnu nejchudšími autory v Čechách. Takové nelidské skromnosti však nejsou schopni. Proto vydávají na světlo i tyto staré věci, aby podaly o nich svědectví.

Astrální vliv Venuše je v této knížce nepochybný; co se týče literárních vlivů, budou autoři příjemně překvapeni, vynajde-li někdo (v dobrém úmyslu) inteligentní a slavné kmotry pro tyto výplody literární zdivočilosti, z níž bylo později autorům pomalu procitnouti.

Jejich další život nemá již s touto knížkou mnoho co činiti. Po ní nastává řada osudů, cest, zaměstnání i zájmů; zdála-li se některým klikatou dráha jejich literárního vývoje, je daleko méně klikatá a nelogická než cesta života. Jen tolik se zdá, že doba prvního mládí vidí směle a nadměrně mnoho, s úžasem a podivem, jenž věci zveličuje a zkřivuje; ale teprve po jejím uplynutí nastává doba pozornosti k věcem, pokornějšího hledění a naslouchání. První mládí cítí nejasně mnohost a záhadnost života a přemáhá ji odvážnou dychtivostí a fantazií promítnutou do neznáma; teprve později učí se člověk pozorovati, třeba s chvěním a úzkostí. Nehleďte tudíž v této knížce, čeho v ní nemůže býti. Je to kniha prvního mládí, mladosti dvaceti let.

Kdo chce psa bít, vždy si hůl najde. A naopak, kdo ho chce pohladit, najde pro něj vždy přívětivé slovo. Stejně je tomu s knihami. Zde, k použití komukoliv, několik holí: knížka nezralá, frivolní, umělá, intelektuálně vtipná, nečeská, domýšlivá, dekadentní, paradoxní, nevážná, nepřirozená, povrchní, překonaná; a zde – pro kohokoliv – několik přívětivých slov: knížka nezralá, lyrická, bujná, naivní, mladá, teskná a divá.

SYSTÉM

Zlákáni slunným nedělním odpolednem vstoupili jsme v St Augustine na zábavní parník Generál Hoddle, na němž byla uspořádána lidová slavnost, netušíce, že jsme se tímto způsobem ocitli ve společnosti independentů. Po půlhodině plavbě, když se této nábožné společnosti znelíbilo naše družné chování, byli jsme pro jakousi neslušnost vhozeni do moře; za chvíli sletěl k nám ještě pán v bílém obleku, a dobré duše na palubě hodily nám dolů tři záchranné pásy a opustily nás na širém moři, pějíce nábožné hymny.

„Chválabohu, toť znamenitý patent Slanke,” snažil se zavésti hovor pán v bílém obleku, když jsme si upevnili gumová kola kol boků.

„Nic neškodí, pánové,” hleděl nás uspokojiti nový spolucestující. „Za šest hodin, doufám, potrvá-li jihovýchodní vítr, dostaneme se na pevninu.” Pak se nám zcela pravidelně představil: byl to majitel plantáží a továren v Hubertstownu pan John Andrew Ripraton, jenž

právě prodléval návštěvou u své sestřenky v St Augustine, a když na Generálu Hoddlovi protestoval proti našemu vyhoštění, bylo mu za nezvyklých jinak podmínek dopřáno seznámiti se s námi.

Průběhem těchto formalit nekonečné moře lhostejně hučelo a líný proud nás unášel směrem k pevnině, postrkuje nás rytmickými posuny vln.

Zatím pan John Andrew Ripraton vypravoval nám o svých národohospodářských studiích v Evropě, kdež poslouchal Büchera v Lipsku, Liszta a Wagnera v Berlíně, studoval Schöffleho, Smitha, Careye a Taylora, o svých zbožných poutích ke kaplím průmyslu, o poutích to, jež byly přerušeny podivným a náhlým zavražděním jeho otce a matky stávkujícími dělníky.

Tu my, jakožto lidé nedělní, jsme začali: „Běda, dělníci! Jste sociální obětí, pane. Dělník je tovární produkt devatenáctého století; co s ním po stoleté nadvýrobě? Jsou jich milióny; každý z nich je člověk, otazník, problém a stoleté nebezpečí; pane, každá pracující ruka je poupě, z něhož vykvete pěst. Nás vyšších je odjakživa jen deset tisíc; nerozmnožujeme se, ale jich je stále víc. Vám, ctěný pane, dělníci zabili otce a matku. Devatenáctému století zabili tradici. Když už zabili naše otce a matky, dojde i na nás. Budete zabít vy, budeme zabiti my, budou zabity, ach, i naše krásné přítelkyně v zámořské vlasti, – až přijde chvíle, která nám už hrozivě visí nad hlavou.”

„Pozor, pánové, teď přijde vlna,” upozornil nás pan John Andrew Ripraton a pronesl s pokojným úsměvem: „Pardon, pánové; já nebudu zabít. Mé továrny, můj Hubertstown žijí ve velkoklidu. Zavedl jsem kulturní reformy. Vštěpoval jsem ušlechtilý průmyslový květ na drsný kmen dělnické otázky.”

„Aha,” zvolali jsme, silně se kymácejíce následkem vlnobití; „vy jste také jeden z těch, kdo dělníka reformují; vy zavádíte nedělní školy, lidové univerzity, abstinenci a umění pro domov; zakládáte besídky, orchestry, debatní kroužky, stipendia, teosofii a diletantismus; vy dělníka zušlechtíte, probouzíte, učíte a domestikujete. Ale, ctěný pane, dáte-li mu okusiti vzdělání, probudíte v něm kulturní šelmu. V každém z nás dřímá nadčlověk. Budeme jednou zaplaveni ohromným davem vůdců a kazatelů; z továren vychrlí se milióny spasitelů, intelektuálů, ideologů, papežů a osvícenců; bude to ničivý vpád. Co se nenechá spasit, bude smeteno. Svět, dosáhnuv vrcholu svého vývoje, rozpadne se v nebesky prach. Poslední tvrdé srdce poletí vesmírem jako meteor.”

Pan John Andrew Ripraton, vyslechnuv tuto recitaci, vyňal z nepromokavého pouzdra doutník, a zapáliv si, pravil: „Račte si posloužiti doutníkem, pánové; v tomto sychravém

prostředí přijde jistě vhod. Drazí pánové, vy vyslovujete to, o čem jsem přemýšlel před dvaceti lety. Pokračujte!”

Zapálivše si tedy, mluvili jsme dále, rytmicky kolébáni vlnami:

„A přece existuje ideál dělníka. Je to žakár, je to setrvačnick, selfaktor, rotačka, je to lokomotiva. Žakár, pane, nechce soudit a vládnout, nespolečuje se a neřeční; jeho jediná idea, ale silná, pane, veliká a vůdčí idea je: nitě, co nejvíce nití! Setrvačnick na vás nechce ničeho, než abyste jej nechal točit se; nemá jiného nápadu a programu než točit se. Točit se je veliký ideál, pane; točit se je největší úkol světa. Točit se je vše.”

„Výborně, pánové,” zvolal nadšeně pan John Andrew Ripraton, odrážeje od sebe slizkého mořského tvora. „Když jste takoví, pak jistě dovedete oceniti můj systém, mé řešení dělnické otázky, konstrukci typu Operarius utilis Ripratoni. Poslyšte:

Pánové! Fabrikace se odvozuje od slova febris a znamená horečnou činnost. Ano, pánové, velkopřumysl není živností; velkopřumysl je horečka živená nadšením, vzletem a idealismem. Slavné shromáždění, zpracovat padesát tisíc žoků bavlny je nemalý výkon; ale představit si milión žoků, pánové, už k tomu je třeba téměř umělecké fantazie a idealismu. A to vše zpracovat! Zpracovat celý svět! Celý svět je pouze surovina. Celý svět není než nezpracovanou hmotou. Nebesa i země, lidstvo, čas, prostor a nekonečnost, všechno je jen surovina. Pánové, úkolem industrie je zpracovat celý svět. Svět se musí stát towarem!

My se chápeme této práce ve velkém. Vše se musí zrychlit. Dělnická otázka nás zdržuje. Vypovídáme boj socialismu, tuberkulóze, úbytku porodů, osvětě, osmi hodinám i alkoholismu. Nic nás nesmí zdržovat. Dělník se musí stát strojem, aby se prostě točil. Každá myšlenka je porušení kázně! Pánové! Celý taylorism je soustavný omyl, neboť přehlíží otázku duše. Dělníkova duše není pouhý stroj; proto se musí odstranit. To činí můj Systém! Můj Systém je velkoodpověď na sociální otázku.

Pánové, od počátku jsem blouznil o dělníkovi, který by nebyl než jednotkou práce. Proto získal jsem do svých služeb jen vybrané lidi, omezence, chudáky, flegmatiky, analfabety, albíny, orangutany, hydro-, makro- a mikrocefaly, příslušníky méněcenných ras a tak dále, pouze ty, kdo zvláštní zkouškou u profesora Münsterberga prokáží, že nic nemyslí, nevědí a nechtějí, že nemají ponětí o poezii, astronomii, politice, socialismu, dějinách lidstva, stávkách a organizacích, že jejich život sestává jen ze zděděných zatížení a získaných zvyků. Po celém světě pomocí agentů jsem sháněl tyto vybrané jedince. Můj Hubertstown, toť obr Briareus, jenž má dvaadvacet tisíc párů rukou a jedinou hlavu, mne. Můj Hubertstown funguje bezvadně.”

„Hej pane, raďte dáti pozor, ať vás neuhodí ten trám,“ zvolali jsme. „Drahý pane, to je ovšem výborná metoda. Ale nebojíte se, že se váš vzorný dělník časem zvrhne a zdegeneruje? Řekněme, že nějakými vlivy se poruší a klesne v plné užívání duševních sil? Nejsou nutny jednou týdně zdravotní přehlídky? Nepřiházejí se náhlá osvícení?“

„Nikdy,“ triumfoval pan Ripraton, odstrkuje ze své blízkosti bludně plovoucí trám. „Drazí pánové, já jsem dělníka sterilizoval a očistil; předem zničil jsem v něm všechny zárodky citů nesobeckých a družných, rodinných, poetických a transcendentních, zreguloval jsem jeho zájmy zažívací i pohlavní, zpusťoval jsem jeho okolí; působil jsem na něj vlivy architektonickými, astrálními, dietetickými, teplotou, klimatem a přesnou systematikou života –“

Průběhem této řeči pan John Andrew Ripraton se zapletl do houštiny sliznatých chaluh, z nichž se nemohl vyprostít, co nás liknavý proud zcela zvolna odnášel k pobřeží, jehož úzký proužek se bělal na obzoru. Pan Ripraton, spěchaje nám vyložiti svou metodu, volal nakvap za námi stále vyšším hlasem:

„Raďte ještě posečkati, pánové. Každý dělník má u mne ustláno v blahobytu, omezení a pravidelnosti. Každý si je roven jako článek v elektrické baterii. Založil jsem dělnická kasárna. Každý dělník má pro sebe celu, všechny ty buňky jsou navlas stejné; každý má stejné požitky, stejné hodinky a stejné sny; nikdo nemá druhému čeho říci, oč poprosit a čeho udělit – ještě okamžik, pánové. Obklopil jsem je nudou, dostatkem, netečností, pohodlím a čistotou. – Hej pánové! Ale co žena? Žena vzněcuje city estetické, rodinné, etické, společenské, romantické, poetické a všeobecně kulturní. Ano, pánové, i ve mně; vím to z vlastní zkušenosti. Žena je, ach! Žena je nepřítelkyní každého systému. Žena, pánové, – jen okamžik prosím. Proto dovolím dělníkům ženu jednou začas; mistrům každý třetí den, kovodělníkům jednou týdně, dělníkům v bavlnárnách jednou za čtrnáct dní a nádeníkům na plantážích jednou měsíčně, a to vůbec jen v noci, za úplné tmy, aby nespatri její krásy a nedoznali estetického vzrušení; hola pánové, slyšíte ještě? – aby nepocítili estetického či mravního vzrušení nebo vůbec něčeho vyššího a – pravím, pánové, – žena – jakýchkoli vznětů – – pacifikování dělnictva – – moje Metoda – – na shledanou, pánové!“

Tak volal za námi stále hlasitěji pan John Andrew Ripraton, až jsme ho ztratili úplně z očí, beznadějně uvězněného na vodách jako připoutanou bóji, a vítr, jenž vál směrem k pevnině, přestal nám již donášeti jeho zvýšený hlas. Pak nastala kvapem tichá lunná noc, a po půlnoci vystoupili jsme na břeh blízko Charlestownu, odkudž jsme vyslali lodici vyhledat pana Ripratona, jenž strávil na hladině jistě nepříjemnou noc.

Odtud jsme se všichni odebrali povozem do St Augustina beze všech význačnějších příhod, a my druhého dne navštívili jsme pana Ripratona u jeho sestřenky. Našli jsme jej v houpací židli s listem v ruce a s výrazem nejhlubší bolesti. Přivítal nás mlčky a beze slova nám podal list, jenž zněl:

Hubertstown 27. J.

Vážený pane!

Můj dopis je žalostný. Nastala katastrofa, všechno je ztraceno. Dělníci se vzbouřili, zapálili továrny, z nichž nebylo možno ničeho zachrániti, a zavraždili vaši paní choť i vaše tři děťátka.

Věc se udála zcela neočekávaně. Mladému dělníkovi Bobu Gibbonovi (č. C 10 707) neblahou náhodou ponechali v cele světlo, když k němu připustili v noci ženštinu naneštěstí velmi hezkou. Tím v něm procitl smysl pro krásu a vyšší určení člověka, probudily se v něm jemnější a složitější city, a již druhého dne přes pokárání dozorců počal prozpěvovati, všelicos kresliti, usmívati se a sníti, mluvíti a významně se tvářiti a vůbec dávatí najevo své city humánnějším způsobem.

Jeho návodem také ostatní dělníci opatřili si svíčky k nočním okolnostem a doznali vesměs podobného vzrušení. Počali si pořizovati náprsenky, jehlice, zrcátka, pohlednice, spisy básnické, hudební nástroje, obrazy a podobné předměty týkající se blíže milostných citů; vzápětí založili čtyři spolky pěvecké, dvě sdružení okrašlovací, dva spolky divadelních ochotníků a sportovní mužstva. Úřednictvo nemělo moci zabrániti tomuto hnutí. Potom se dělníkům podařilo přepadnouti ženskou čtvrt, unesli všechny ženy a pořídili si rodinný život; den nato již se domáhali zkrácení pracovní doby a zvýšení mzdy; následujícího dne zahájili generální stávkou, založili si tři organizace, odborové sdružení kovodělníků, textilních dělníků a nádeníků hospodářských. Dne 25. J. založeny tři časopisy a vybíjeny krámy a skladiště ve vnitřním městě; dne 26. J. nastalo vraždění. To jsou události posledních dnů, co račte meškati mimo domov.

Hleďte se utěšiti, drahý pane, můžete-li.

Váš oddaný

Francis J. Mulberry

Pan John Andrew Ripraton odvrátil se k oknu, aby bez závady zaslzel. My pak řekli jsme si s povzdechem: Ubohý Ripraton! Ubohý Gibbon, nový Adam! Jak jste nám nebezpečny, ó přítelkyně za mořem! Ochraňujte, nebesa, naše mládí!

PŠENICE

„Pšenice stoupne o 20 procent,” tak četli jsme ve svém žurnálu, a pan Gaudencius, agent od pana Ofena, jenž vstupoval do dveří, našel nás zamyšlené a řkouce:

„Pšenice stoupne o 20 procent.” „Běda,” dokládali jsme znepokojeně, „hostie budou dražší; a snad i chudobní lidé budou jímáni starostmi, jsouce dotýkáni ve svých charakteristických zájmech. Když jsme šli včera předměstím,” vypravovali jsme, „byl to chudý muž, jenž nám pravil: Již se nám nevyplácí býti chudými. Neklesnou-li ceny, budeme znemožněni.”

„Ale nebesa,” namítal pan Gaudencius, „vždyť klesají ceny všeobecně. Čeká se krize. Papíry a reality klesnou v ceně. Ážio klesá. Dík Dernburgovi a německým koloniím klesnou diamanty v ceně. Tak vše sestupuje v dosah chudobných.”

„Pravda, pravda,” radovali jsme se.

„Těž mravnost klesla v ceně,” pokračoval pan Gaudencius. „Profesor Anton Schönbach ve Štyrském Hradci konstatuje, že dnes dívka, jež není padlá, je společensky méněcenná. Mravnost dnes je tak pod cenou, že i nejchudší člověk může si jí dopřátí.”

„Skutečně,” řekli jsme potěšeni, „i cena lidského života klesá. Sama láska je znehodnocena. Jen paní Mary Ofenové přišla její poslední láska příliš draho.”

„Paní Mary Ofenová dnes má společnost a dovoluje si vás zvátí,” pravil pan Gaudencius zvýšeným hlasem a poroučel se.

Byl večer, když přešli jsme koridor domu Ofenova a práh salónu, kde usmála se na nás paní Mary Ofenová. „Meine Herren,” chytil nás pan Ofen, hostitel, burzián, spekulant a obilní komisionář, „wie schreibt man böhmisch: pšenice, nebo pšeňice? Ostatně smím-li prosit, pánové, račte se mnou na chvílku do byrů – a přehlédněte mně laskavě eine Handschrift, ob es gut böhmisch geschrieben ist. Já totiž chci poslat některé noticky do novin. Tudy račte, pánové.”

„HANÁ, zvl. zpr.,” četli a korigovali jsme rukopis. „Následkem trvalých mrazů zničena ozim, jmenovitě pšenice. Celé okolí je vehnáno na kraj zoufalosti. Apelujeme na poslance a vládní kruhy. – LVOV, zvl. zpr., BANÁT, zvl. zpr. (Loca, nom. abwechseln).”

„Z BUENOS AIRES. Tel. zpr. Následkem sucha vypukla neúroda; Pšeničné žně zničeny. Obchod. kruhy hledí se zděšením příštím věcem vstříc.”

„Z UHERSKÉ SNĚMOVNY. (Tel.) Poslanec hr. Miklós Ercsi navrhl 800 tisíc K zemské subvence pro komitát Szátmarský, postižený katastrofální neúrodou, jmenovitě na pšenici, jež byla zničena sněhem.”

„LONDÝNSKÁ BURZA. Hrozné zprávy ze Sibiře, Argentiny a Spojených států o nedostatku pšenice. Deprese v obchodních kruzích.”

„HLADOMOR. Nový čas sděluje, že v gubernii Kazaňské vypukl hladomor, jmenovitě následkem loňské neúrody pšenice. Vláda činí nejrozsáhlejší opatření, aby zabránila strašné bídě.”

„VÍDEŇSKÁ BURZA. Poplach na obilním trhu. Jak se zdá, pšenice stoupne o 35 procent a další stoupaní není vyloučeno.”

„Wissen sie,” pravil nám potom pan Ofen sdílně, „das sind unsere Stimmungslieder. Zuerst Abschlüsse, dann Musik. Ale tohle ještě nic není. My musíme mít válku. My budeme mít válku. My ji uděláme. Inter arma – crescunt pretia,” šeptal pan Ofen pro sebe. „Já už mám uzavěrky na tisíc vagónů pšenice. A pšenice stoupne o 35 procent. Tři milióny – pět – sedm a půl –”

A zatímco pan Ofen polohlasem a snivě kalkuloval, zlákala nás na stěně stará rytina (M. Bertelli delinearit) podle onoho Tizianova obrazu, kde panenská Danaé uléhá naznak, důvěrně přijímajíc příchod olympského rozkošníka, jenž snáší se k ní v podobě zlatého deště; my pak divíce se, pravili jsme si:

Od nynějška lidské Danaé budou si žádati božského milovníka mnohem raději v podobě pšeničného deště.

Pšenice stoupá o 20 procent, snil pan Ofen, necítě se úchvatem, a další stoupaní není vyloučeno, dobrotivý bože, není vyloučeno –

Jakže to velebil Šalomoun Sulamitku? snili jsme my. Tvůj pupek je jako číše obtočená pšeničnými klasy. – Ó Sulamitko, tvé zuby byly jako ovce jdoucí do koupadla; tvé hrdlo bylo věže slonová; tvé prsy byly jako dvě dvojčátek smích; ale nadevše krásnější a trvaleji krásný byl tvůj pupek; neboť pšenice stoupá o 20 procent a další stoupaní není vyloučeno.

ARISTOKRACIE

Do podstřešní komory, kde kaplan Chrodegang, jenž vždy jednou za rok, na Štědrý den, býval očištěn a snášen do komnat panstva, aby byl ukázán hostům jako křtitel a vychovatel dědů již historických a nejsoucích, trávil své revmatické dny, krmen jsa od služek kašemi a obklopován horkými cihlami a vatou, sem sešla se malá společnost, přicházející blahopřáti kaplanu Chrodegangovi k narozeninám, jež byly sto dvacáté.

Byl to Lohelius, palácový vrátný, s bílou bradou a krásou starého krále, Payens, komorník, François Sikso, komorník, Albinet Solar, komorník, všichni letití, holených tváří, s

popelavými licousy a bývalým výrazem; mister Francis Smuts, anglický krejčí tesklivě hledící; Čantorý, lokaj, s licousy; pan Ižák, bílý, správce kuchyně; mužové s lýtky a přezkami; několik starců.

„Důstojnosti,” mluvil mdlý Sikso, „je mi ctí tlumočiti vám blahopřání a hold veškerého služebnictva a příslušníků jasného domu našeho urozeného panstva.”

Kaplan Chrodegang se zachvěl, mázdřivě pohlížeje a slintaje ze změkklých koutků.

„Ctihodný starče,” zašeptal Albinet Solar, „jen pět set let tě dělí, abys byl pamětníkem slavného vzniku našeho jasného rodu.”

„Svatý kmete,” pravil Sikso dojat, „co tys viděl, my želíme, že není viděti; a nyní nevidíš a neslyšíš, a vidíš jen, co už není. Bůh tě žehnej!”

„Svět se změnil,” promluvil studený Payens. „Jsem starý a nerad vidím, co vidím. Jsem starý čtyři sta let, neboť jsem dědičný. Sloužil jsem v životě matky a sloužil jsem, pokud jsem byl v otci; a moji rodiče sloužili v mých dědech dříve ještě, než byli zrozeni; a moji dědové byli počati od sloužících otců ve sloužících matkách. Čtyři sta let jsem sloužil ve svých předcích a zítra odejdu z panské služby. Neboť nechci již viděti, co je nyní viděti.”

„Co je nyní viděti: lidé stali se sobě rovnými,” ozval se Albinet Solar. „Již není nečestno nebýti šlechticem; a svět se změnil, a není dosti čestno býti jím; a již přicházejí doby, kdy bude čestno nebýti jím. A já půjdu z tohoto domu; neboť není mi čestno sloužiti těm, kteří již nejsou pány.”

„Nechci již viděti, co se nyní děje,” opakoval potichu Payens. „Baron P. je na Kladně národním socialistou. Urozeny rytíř T. je v pivovaře spílečným. Knížata stávají se předsedy vinařských spolků. Šlechtici a zločinci jsou nejčastěji tetováni. J. O. komtesa ze Sch. se stala kojnou. Nebesa, vidím dobře? Neboť se dívám skrze slzy.”

„My pláčeme, jdouce po koridorech předků,” dokládal Albinet Solar. „Již není vznešenosti. Moji předkové připínali meč na boky svého pána; a já mu připínám kýlní pás a hanbím se. Ale již půjdu z tohoto domu; neboť není mi dobře sloužiti občanským; a půjdu z tohoto domu, štítě se.”

„Jakže to bývalo?” snil pohřížený Sikso. „Vidím vznešené kavalkády; a sedláček, robotíci na hroudě, se narovnával, aby pohleděl za zlatým kočárem pánů. Neboť nelze ctíti než to, co se leskne a je mocné.”

„Oh vy slabé oči, oči demokratické, vy máte své; neboť neleskne se nic než pot a mosaz strojů; vy máte své, neboť nemáte, co by vás oslňovalo.”

„Jejich hrudi byly červené, když se vraceli z bojů,” snil Sikso, „a prsa urozených duelantů byla červená jako rukavice arcibiskupova; a jejich moc byla purpurová jako plášť králův. Ale již nevidím nic červeného.”

„Mlč, Sikso,” děl Albinet Solar, „což nejsou dosti červené prapory schůzí a dosti červené kravaty vyznavačů slov? Mlč, Sikso, dnes lidé nepotřebují jiných purpurů.”

„Ó Sikso, dosti,” zanařikal Payens. „My živíme se slzami, klaníce se portrétům předků. A zatímco naši pánové se připodobují těm, kterými pohrdali naši předkové, my zůstali jsme týmiž jako ti, kteří sloužili předkům našich pánů; a co se naši pánové zapomínají, měníce se na dnešní a soudobé, my zbyli jsme jako tradice a neporušené dědictví. Jsme historičtí. Ó Sikso, neboť vše vznešené jest dávná minulost a nečasové dědictví. Ó Sikso, ještě naše livreje mají zlato a vzezření dávných dob; a naše obličejce jsou staleté a podobají se erbům. A kdyby náš předek potkal našeho pána, pohrdl by jeho příliš občanským vzezřením. Dosti, Sikso, my jediní podrželi jsme tvářnost a velikost dávných dob. Jsme tradiční. Jsme historičtí. Jsme minulí.”

Kaplan Chrodegang zachroptěl.

A „Jsme poslední aristokrati”, zakončil pan Čantorý.

ALKOHOL

Opřeli jsme hlavu o dlaně, plijíce na hnusné šamoty lokálu. Neboť byla se nás zmocnila potřeba pokory a nečistého pohanění sebe, potřeba schopného muže, jenž vchází do špelunky mezi špinavé kumpány, aby se ponížil; a proto jsme nyní hnusně plili, mrzce se tvářice, odměřeně chlácholíce muže, který kladl všivou hlavu na naše ramena, aby plakal.

Tlustá slečna u pultu, pobitého cínovým, lepkavým plechem, podřimovala na kolenou svého galána.

Obecný smutku! Ty vcházíš do salónu stejně jako do této kořalny a rodiš se stejně v noci hýřilů jako v noci samotářů; a tebou sevření položili tito všichni těžké hlavy do dlaní a zavzdychali.

„Kořalka bude dražší,” promluvila mdlá, strnulá tvář naproti, tvář s veškerou letargií a nevyzpytatelnou šeredností vznešené modly. „Bude dražší kořalka.”

„Pivo bude dražší,” hučel si napuchlý Bokstafl s dobrodružným vzezřením středověkého sapéra, „a nadšení bude dražší a statečnost bude dražší. Nemůžeme míti zásady a nadšení, nejsme-li opilí; a já nevěřím, že jsou lidé, kteří mají přesvědčení, i když jsou střízliví.”

„Alkohol bude dražší,” pravil žlutý Hnik, duše se zármutkem, „a bude se roditi méně dětí. Neboť kořalka bude dražší, a my již nikdy nebudeme tak opilí, aby se nám naše hubené manželky zdály dosti hezkými, a bude méně dětí.”

„Kořalka bude dražší,” zašeptala nostalgicky neznámá modla.

„Koloruji pohlednice,” mluvil k nám zimničtě mladý ftizik, „a šest dní pracuji do půlnoci, abych se mohl sedmý den opít. Bude-li teď kořalka dražší, budu museti kolorovat i sedmý den, abych tedy měl, zač bych se opil; ale pak zase nebudu mít, kdy bych se opil, rozumíte?”

„Je to tak krásné,” vzlykal náš soused na našem rameni. „Vždycky když jsem opilý, lezou po mně pavouci, a já mám pavouky tak rád —”

„Uštkne-li člověka zmiže,” promlouval opět Hnik, „musí pítí líh; a uštkne-li ho bolest, musí také pít. Avšak nyní již chudý člověk nebude smět míti bolesti.”

„Kořalka bude dražší,” propukl divý Meduna. „Ale čím budeme živit své děti ráno a večer, co budou teď pítí naše holátka, když naše ženy nemají mléka?”

„Kořalka bude dražší,” ozýval se potřetí zmožený idol s vrcholícím smutkem.

„Já jsem Pětioký,” představil se nám důvěrně dlouhý muž v bývalém redingotu, „a hledám zámožné společníky. Chci si zavéstí import amanit ze Sibíře.”

„Samojedi,” pokračoval Pětioký, vypíjeje naše sklenky, „Samojedi sbírají severní druh muchomůrek, jejichž odvar je strašně opojný, a oni jej pijí. A jejich moč je potom ještě opojná a oni ji pijí, aby se opili. A ještě podruhé jest jejich moč opojná, a oni ji dávají pítí svým ženám; ale i voda žen je pak ještě dost silná a dává se pítí dětem. Chci zaříditi import muchomůrek a hledám zámožné účastníky. Výhody jsou na dlani,” mluvil Pětioký a psal nám svou adresu křídou na stůl.

Náš soused, neustávaje vzlykati, líbal vděčně naše ramena.

Tenhle, pomyslili jsme si s melancholií, tenhle se opíjí jen proto, aby mohl plakati; snáší šesteru tíhu střízlivých dnů, aby si pak dopřál rozkoše slz a smutků, aby se nasýtil vlastními city a vlastní nevědomou bolestí; aby pocítil v sobě zavrženého anděla či nevykoupěného démona; aby žil intenzívně a měl fantazii.

Hle, pravili jsme si ještě, kterak si zde kupují sen a iluzi silnějšího života. Beztoho je skutečnost příliš drahá; ale nyní již sen a iluze budou stejně drahé a ještě dražší nežli skutečnost.

SMRTELNÁ VEČEŘE

Bylo nás devět na onom supé, jež improvizoval princ Ama-Hahabe v náhlém a zdrcujícím záchvatu nudy, jež se ho zmocnila jako černá inspirace; ač nebylo prostředků, jichž by se nedostávalo k jeho potěše, zarmoucený princ si usmyslil, že se zcela poddá své těžkomyslnosti, a proto sedělo nás devět při zasmušilém supé: Goor, totalizátor z klubu, Guignard, hráč z klubu, Čepel, dobrodruh, Bernhard Hadra, nalezený v krčmě, a Vámeš, nalezený pod stolem, baron Ralph, hostitel a my.

A nežli přišla půlnoc, Goor lál, Guignard zpíval, Hadra mluvil pro sebe, Vámeš posupně mlčel a baron Ralph a Čepel se spojili, klnouce; a zarmoucený hostitel, zíraje zoufale a kalně ke stropu, skrytě se radoval, nalézaje tak vydatnou posilu své truchlé nálady.

„Všechny radosti života jsou rmut a tesklivost a bolestné pachtění. Panna sní o lásce, a dostane se jí jen zprznění. Srdce sní o štěstí, a dostane se mu jen rozkoše. Ach, štěstí, řekněte mi, co jest štěstí.”

„Nenaroditi se,” pravil Hadra.

„Naroditi se mrtvým,” dodal Vámeš.

Zoufalý princ zalomil rukama.

„A já se domníval, že štěstí je blízko; že štěstí není na dosah ruky, ale na dosah nohy; na dosah nohou, které po všem šlapou a o vše klopýtají. Ó Goore, milý příteli, prokažte nám laskavost a nadávejte.”

A Goor nadával pěti jazyky a stylem pepíků dvou světů; s živými pokřiky italských plavců spojoval ostré lání Irčanů a ryzí podskalské klení; a navázav výrazy Novořeků, zakončil mocnými hrubostmi kovbojů z Friska, provázeje výbuchy jazyka výstřely z revolveru.

„Filozofie je prubířský kámen,” promluvil zamyšleně Hadra, „a prubířský kámen je černý. Gorgias říkal: Nic neexistuje; ale to je příliš veselé. Všechno existuje, a to je tragické. Slyšte, nevěřím v bohy; kdyby bohové byli, nestvořili by světa a nepřipustili by jeho stvoření.”

„Ach ano,” sténal princ.

„A poslyšte,” zakončoval Hadra, „člověk se rodí v prolití krve; a pak žije, to jest má dnu, koliky a migrénu; a nakonec umírá rakovinou nebo žlučovými kameny. Můj mozek je těžký a černý jako buližník; neráčíím plivnouti na člověka.”

„Nebesa, žiju na břiše,” promlouval tlustý baron Ralph. „Dejte mně pevný bod v mé hlavě, a já vyzdvihnu svůj život z jeho mrzkých základů. Můj život není než soumar, který se unavuje po čtyřicet let, nose mé břicho. Oh, jak je těžké!”

„Pánové,” ozval se Guignard zasmušile, „láskou se rodíme a láskou hyneme; a ženina pelest je naší kolébkou i naší rakví. Muž má jediné zranitelné místo: srdce a iluzi. Žena má jediné zranitelné místo: panenství. Kdysi, aby nebylo zraněno, ukryvali a střežili obé; dnes, aby nebylo zraněno, zbavují se obého. Jdu do sebe, jako jde horník do kolmých šachet, a lekám se, shledávaje se černým.”

„Běda světe!” promluvil ponurý Čepel. „Kdyby se měly v tobě všechny chyby červeně zaškrtnouti, nestačila by krev národů. Všechno lidské je tragédie bez pointy a drama bez rozuzlení.”

„Tiše,” ozval se Vámeš, skřípaje zuby, „což nejsme smrtelní? Budeme rozuzleni smrtí,” pravil Vámeš a povstal a zhasil světla. Modrý plamen hořícího punče ozářil potmě obličej mrtvolnou sinalostí.

„Přijde hodina,” mluvil z přítmi hlas Goorův, „a černé nitro lidí poctí bílí červi tichou návštěvou. Člověk je zamčená skříňka a smrt je Pandora; zvědavá panna otevře skříňku, a z ní vyjde puch.”

„Člověk je král,” pravil Hadra, „nosí svůj purpur v žilách; až toho budu mít dost, sednu na sud prachu a vyhodím se do tváře boží. Hoho, červený chrchel do tiché tváře boží a krvavý alarm do božího klidu, to bude má smrt.”

„V Massachusetts,” vypravoval Goor, „umřel farmář a ztuhlé křeče jeho smrtelné grimasy se složily v úsměv tak nakažlivý, že vdova se sirotky se válela smíchy kolem nebožtíka živitele.”

„Můj strýc,” sděloval Čepel, „měl uskřínutí kýly a hrůzu před smrtí. Podstoupí operaci, přijde lékař a řekne: ‚Jste zachráněn, budete žít.‘ A strýc okamžitě umře přílišnou radostí z navráceného života. Hle, i život bývá smrtelným nebezpečím života.”

„Inženýr Piettak v Brémách vynalezl sebevražedný stroj, cosi jako soukromou gilotinu s elektrickým spouštěním; stroj byl krásný, ale kdykoliv jej chtěl vyzkoušet na sobě, stroj selhal. Střelil se tedy do srdce, ale netrefil, protože měl srdce nezvyklou anomálií na pravé straně prsou. Uzdravoval se, hodlaje nyní žítí rekonvalescentní láskou k životu; ležel v posteli, umiňuje si život podle Tolstojeho a Müllera, ale vtom spadl na něho dům a ukončil jeho plány.”

„Znám smrti,” pravil chmurný Goor, „jež se podobají parodii, výstřední skony podobné alotriím klauna jdoucího z manéže; znám podivná zúčtování, jež jsou zpola vtip a zpola hrůza.”

„Jeden můj přítel si vložil do cigarety kuličku ekrazitu: dokouřil a byl roztrhán. Hraběnka Ljutkoffova byla zalehnuta kočkou; ale byla to kočka hors concours z výstavy londýnské.”

„Můj bratr Karel se zastřelil projektilem gravírovaným iniciálou jména přítelčina a emailovaným v provedení Josepha Proncka, šperkaře.”

„Filozof Swalmius si probodl srdce dřevěným hřebem. Rallaro... ale to se nedá říci. Jsou lidé, kteří svým skonem zhanobili majestát života a pokáleli majestát smrti. Jsou smrti –”

„Znám jednu smrt,” ozval se náhle mlčelivec Vámeš, „jednu smrt bezuzdnou, hroznou a nebývalou. Znám jednu smrt – strašnou a záhadnou –, jež by zdrtila vaše myšlení a stáhla vaše hrdlo, – jednu smrt, jež se kdysi přihodila a jež – mne děsívá, když – nemohu – spáti –”

„Nuže?” tázal se hostitel napjatě.

„Počkejte, je mi nevolno,” zašeptal Vámeš, „až podruhé. Až podruhé –” A dívaje se před sebe zlýma, odpudivýma očima, kýval pomalu svou velikou, ohavnou hlavou. A náhle udeří hlava hlučně do dřeva stolu, a tělo Vámešovo sklouzne ze židle; krátký poděšený shon, a sklepníci odnášejí bezvládné tělo na chodbu.

A za okamžik: „Pán je mrtev!” hlásil sklepník.

Princ zbledl.

Bernhard Hadra se ubíral sklíčeně k mrtvole přítelově.

Bylo nás deset na onom supé, jímž oslavoval princ svou nudu: Goor, Hadra, Guignard, Vámeš, Čepel, Ama-Hahabe, Ralph, smrt a my; a potřásající hlavou, pravili jsme pro sebe: Mluv se ženou o lásce, a přivoláš lásku. Mluv s muži o zízni, a přivoláš ji. Mluv o smrti, a ona přijde. Nuže celé člověčenstvo mluví o štěstí, a nepřivolá ho a nikdy nepřijde. Škoda Vámeše.

A „Škoda,” zahořekoval zarmoucený princ, „nedořekl nám svou anekdotu.”

MORÁLKA

I

Leželi jsme tentokráte tváří k zemi, a hryzající tuhá stébla, mluvili jsme nízko při zemi.

„Bah,” pravili jsme, „byli jsme pomlouváni. Řeklo se o nás, že jsme – jaké nařknutí! –, řeklo se, že nejsme morální; že naše články nejsou tendenční a naše artikle dosti příkladné, prý.”

„Jsme konečně,” zasmáli jsme se, „jsme přece také pastýři; nemluvíme k ovečkám, mluvíme ke kozlům stáda.”

Tu opřeli jsme se o lokty a lákali jsme k sobě, volající milého nám kozla blízkého stáda, jenž přicházel přijímat z naší dlaně drobné laskavosti, které ho těšily.

„Milý nám kozle,” pravili jsme, přitahující ho za šedivou štětku brady, „byli jsme pomlouváni; to pro naši přízeň k tobě.”

„A přece,” děli jsme přátelsky, „máme tě rádi pro tvé nechvalné půvaby; pro tvé žluté oko, proťaté šikmou sarkastickou pupilou; pro tvůj mokantní úsměch zkušeného dandyho stáda; konečně pro všechny tvé horší vlastnosti, jimiž jsi špatně slavný.”

„Není dobře býti člověkem,” pokračovali jsme, „ale hlavně ti závidíme tvou šikmou zornici, tvou nestoudnou, vyzývavou, perziflující oční šterbinu. Neboť již nás omrzelo nositi kruhovou zornici lidí, neboť mrzí nás dívati se na svět okrouhle; avšak ty vidíš svět v šikmé a smělé výseči, šikmými, úzkými postřehy jako ironické aperçu, ty, šťastný kozle, vidíš svět v anekdotách.”

„Nuže jdi již,” končili jsme s povzdechem a udeřili jsme ho mezi rohy, až odběhl křivými odskoky mezi členy stáda, a opět jsme si pravili:

„Morálko na světě! Tys příliš nízké světlo, jež vrhá příliš dlouhé stíny. Avšak světlo rodí saze. Světlo ctnosti, tys natřelo hříchů svými sazemi; od té doby jsou hříchů černé a morálka v platnosti.”

„Pravili též o nás,” děli jsme opět, „že jsme lehkomyšní a že vážné věci bereme na lehkou váhu.

Oni,” pokračovali jsme, „oni tíhu hlavy považují za moudrost, lidé, kramáři s vážkami, kteří všechno potěžkávají; oni měří moudrost podle váhy jako divoši krásu svých žen. Jejich moudrost je spíše těžkomyslnost a nosičství těžkých věcí.

Jejich těžká moudrost je musí držeti u země jako kotva, aby od ní neulétli, neboť jejich hloupost miluje vzlétati nad zem, aspoň hloupost jejich ideálů a lepších citů. Tak i divoši milují těžké manželky, aby jejich láska se příliš nepovznášela a nepovzletala nad zem.

Jejich mozek je přezmen, na kterém váží hodnoty podle váhy; odtud láska lidí ke všemu vážnému. Proto také milují ctnost, že všechno potěžkávají; neboť jest těžké býti ctnostným.

Nejsvětější tího!

Jejich bůh jest gravitace; a země je jeho hliněná modla, a oni ji uctívají.”

MORÁLKA

II

Byl již soumrak, když leželi jsme tváří k tváři země, jež byla tvrdá jako náš osud a suše páchla k podvečeru, a uplivovali jsme se na ni ve své drsné chvíli.

„Více slin! Jen hluboké moře vyplivuje zlé sliny pěn; jen mělké moře líže a miluje břeh, jenž je vězní.

Oblaka, cudná oblaka! Vy prvky urvané od země! Když toužíte stoupati výše od této své všední matky, jež táhne vás svou hrubou láskou, vy plivnete jí své slavné deště do tváře a stoupáte výše do božských samot.

Anebo se podobáte ctnosti, bílá oblaka, a učíte, jak příliš mnoho z vlastního bohatství musí člověk odhoditi a nechati zde dole, aby stoupal výše až do božských samot ctnosti.

A ty, země, ty nevybírává v choutkách jako psice věčně březí, jež žere nečistoty! Jak lačně vsáváš zprahlými rty naše bolestné, rmutné sliny! Snad takto svlažena vydáš na tomto místě květ, spanilou květinku, lyrickou báseň svých ňader z našeho pohrdání; a milenec, jenž kdysi tudy půjde, květ utrhne a podá své milence na sladký symbol své lásky; květ zrozený z nečistoty a utrpení.”

Tak jsme plili na zem.

Byl večer velmi pozdní, když obrátili jsme se naznak, a nad námi byl firmament a nebeské hvězdy.

„Nebeské hvězdy, kdybychom plivnuli do výše proti vám, země by naše sliny přitáhla k sobě; neboť hlásí se k tomu, co jest jejího. Naše pohrdání a nelásku a naše bolesti země k sobě táhne; ale naši touhu a lásku nemůže přitáhnouti.

Noční obloho, počítadlo nočních polibků! Jak je to možno, že milenci k tobě povznášejí oči, jako by čekali na kuplířské mrknutí tvých věčných zraků k svým krátkým marnostem!

Nebo jak mohou lidé hleděti na veliké věci, a dopouštěti se malých?

Malá morálka učí stydět se před malým svědomím; ale není lidské morálky, jež by učila ostychu před velikými věcmi.

Jak mohou lidé hleděti na veliké věci, aniž by se zardívali výčitkami svědomí?”

Ale když již byla noc, přišlo nám na jazyk mluvit o našich drahoušcích; tu obrátili jsme se opět tváří k zemi a mluvili jsme směrem k zemi.

Neboť nedovedli jsme mluvit o nich směrem k velikým nebesům.

ANTIKA A KŘESŤANSTVÍ

Nadšení tavelo shluklé mysli, obecnstvo těžce dýchalo valnou pozorností a bylo veliké ticho; neboť J. S. Machar mluvil o antice a křesťanství.

Před námi seděla dáma se zlatými vlasy. Zlaté vlasy, zcela rusé a bronzově reflektující, s teplými lesky a mámivou hebkostí; avšak J. S. Machar mluvil o antice a křesťanství.

Krásné vlasy (nedalo nám to nerozjímati), smyslná aureolo, vítězná přilbice ženy! Jste dlouhé a tenké jako zlaté sny, jimiž by procházela krev.

Žlutá barva, barva zlata, jejíž směr je šikmý a lstivý, směr všeho, co se vlichocuje, barva intrigantní, úlisná, nedůvěřivá, vyjadřuje pud zvířátka po životě, ale pud zchytralý, beroucí se zámyslnými oklikami, pud, jenž se krčí a plíží s charakterem Evina hada; jest barvou zvědavosti a tajných záměrů a nevědomé vitality.

Červená barva, kolmá a prudká, obsahující krev, jež je horká a vášnivá, a cinobr více posupný a pyšný, a purpur, který je velkodušný a plný cti, znamená cit a touhu a jest potom barvou všeho srdečného a šlechetného, všeho, co je přímé a počestné.

Krásné vlasy, vaše barva je žlutá, jež pohltila červeň, či spíše je dravá červeň zářící skrze lichometnou žlutou; podobá se tedy počestnosti a přímosti, která se ubírá křivými, lstivými cestami, patrně ze zvyku a ženskosti. Vaše barva je červeň šlehající skrze chladnou žlutá; tak jako zašlehne tajný plamen přivřenými očima zdrželivé dámy.

„ – antika – „ kladl důraz J. S. Machar a mluvil o antice a křesťanství.

Antika, rozumí se, mínili jsme, blamující se ve snaze soustřediti se k pozornosti, účes ř l'antique bývá krásný, jmenovitě pro plavé vlasy. V antice bylo aspoň možno koupiti si otrokyni se zlatými vlasy a dívati se, kterak sklání rusý účes ř l'antique k vyšívání a přadénkům. Ale jinak je antika trapně pedagogická. Ctná Lukrécie, divoce počestná, nebo Cloelia, plovoucí po Tibeře, nebo tučná mondaine Kleopatra, jaké to byly zlé, surové ženy s teatrálními rolemi; a celá antika je didaktická a tendenční, jako by ji napsal nějaký liviovský Montesquieu, jako politický traktát s demokratickou morálkou.

Podivuhodné vlasy, tak jemné, že se zdají nehmotnými! Vložiti do nich tvář byl by požitek skoro čistě duševní; nebo provlékati je skrze prsty s povzdechy – s povzdechy – S povzdechy snad nad láskou beznadějnou, a vysoušeti těmi krásnými vlasy své čist'ouneké mussetovské slzy; a plakati ve vzájemném objetí z lásky dojímové a asi zcela beznadějně. Ona dojistá má velmi nebeské oči, vhodné k pláči; ale proč se neobráti? Musíme také poslouchati.

„ – ale křesťanství – „ promlouval J. S. Machar, jenž přednášel o antice a křesťanství.

Co mají lidé proti křesťanství? přemítali jsme, brzy ztrácejíce bezpečnou půdu pozornosti. Neboť je to víra velmi drahá ženám, obsahující slzy; vždy bývaly ženy prvními křesťankami, to následkem normálního instinktu. Náboženství, budiž jakékoliv, náboženství a pohlaví jsou dva nejsilnější zájmy žen; odtud dvojí druh šílenství u žen –

Zlatoplavé vlasy, jak se podobáte svátosti! Nedalo by nám to a musili bychom před vámi poklekati a klásti kajičně hlavu na kolena, ach jak cudná kolena!, a oplakávati své nepravosti. A ona by byla panenskou svatou s pobožnýma očima; jakousi svatou Doroteou, jež byla nejženštější mezi světicemi, smutně skončivší.

Oh kdyby aspoň chtěla omdlet, abychom ji vynesli; ale ona je tak zdravá, škoda – Anebo kdyby chtěl hořeti tento dům, a my se prokázali záchřanci – Ale život neposkytuje člověku ani tolik jako špatný romanciér.

A potom přišel potlesk, veliký, nadšený, slavný potlesk.

Neboť J. S. Machar mluvil o antice a křesťanství.

A zlatý účes se k nám – konečně! –, se k nám obrací a vidíme nadšenou tvář a oči tak nadšené.

Ale oči tak nadšených se zmocní náhlý hněv a zlatá kráska našeho myšlení, zle blýskajíc zornicemi, nás ostře osloví: „Proč netleskáte, když mluví Machar?“

VEČEŘE

Jak krásně ona jí, dravě a s živou rozkoší, záříc plnou spokojeností živočišného blaha! Blýská očima, zdvihajíc je od talíře, a odkládá vidličku, aby se hlasitě smála; a opět se vrhá na zdravá sousta masa, a pod hladkou kůžkou jejích lící sotva znatelně vlní se massetery, ony silné žvýkače, jež svědčí tak dobře tváři mužově, kreslíce v jeho obličejí kresbu násilnosti a hněvné energie.

Avšak ona jí krásně a s divou chutí trhá zdravými zuby živné maso, před chvílí ještě krvavé a živé, zcela dokonale v této chvíli podobna superiornímu zvířeti.

Dejte pozor! Rozkousáno vašimi bílými zuby a tangováno slinami, jež vystoupily ze svého podjazyčného úkrytu, právě nyní toto sousto sestupuje dolů. A nyní počíná bojovná scéna; jako tichá šelma číhající v temné záloze se vymrští na šíji hloupě krotkého zvířete, zcela tak účinně ostré šťávy, ležící v záloze žaludečních žláz, přepadnou líné sousto a zahryznou se v ně svými pepsinovými zuby. A potom hustá žluč, hořká a hustá jako melancholie, jež se z ní rodí, leptavá jako ironie choleriků, jež z ní vzchází, rozleptá v něm tuk, tichou a

mírumilovnou hmotu lenosti; a konečně šířáno trypsinem a pomalým hlodáním trpkého amylopinu, stanou se mízou, sousto masa zajde a zanikne.

A zatímco se bude dít krásný mechanismus této němé gerily, vy budete spočívati v lenivosti siesty, naladěna veskrze dobromyslně a smířlivě, oddána mocné slasti zdravého nasycení; vaše zuby budou matně svítiti u mdlém úsměvu dlouhé spokojenosti; vaše víčka klesnou téměř ospale; a budete tiše šťastna.

A zatím silné šťávy sousta budou prolínati vašim celým odpočívajícím tělem. Budou probíhati pravidelnými údery tepen a prostupovati kapilárami a stanou se krví; krev stane se teplem a teplo stane se životem a život stane se zase ženou.

Pak vaše pohyby stanou se opět vlnivějšími a plnými rytmu; vaše údy se zaoblí k okrouhle lísavým gestům. Zrodí se ve vás dračí mléko a prudká živost; a vaše pokožka bude teplá. Vaše oči opět zaplanou zesíleně; vaše tváře naleznou svá červenější chutná rdění, když my budeme mluvíti zcela vesele.

Tu my, inspirováni vašim rytmem, vaší živostí, vašim sáláním a vašima očima, nalezneme krásnější tempo pro své myšlenky, světlejší veselí slov a bohatou sdílnost zlatých nápadů. Najdeme chvíli, kdy muž, dotčen oživující krásou, chtěl by se státi mluvícím básníkem.

A tak hmota je velmi svatá, neboť dovede zroditi básnickou myšlenku. Každá hmota je velmi svatá, pokud dovede zroditi básnickou myšlenku.

Avšak je mnoho lidí, kteří jsou méně svatí než hmota, neboť je mnoho žen, jež nikdy nedají vzniknouti ani jediné myšlence.

O SMRTI A ZRADĚ ŽIVOTA

„Není-li život co nejkrásnější?“ pravil k nám kdosi, jenž umiňoval si žíti co nejkrásněji.

„Krása divadel a rozžatých lustrů, cinkání sklenic a smíchů, veliká zrcadla, krásné šaty napuštěné vůní, krása kravaty, přátel a družnosti: není-li život krásný?“

Nebo oddati se slunci, radovati se nad květy a mezi jako babočka admirál, koupati se pod košatým stromovým řeky nahý a krásný, když nadchází večer a přijdou hvězdy; a potom diviti se přírodě, jež je veselá a krásná jako božské zvíře: ó řekněte, není život krásný?

Šťěstím býka je jeho žhavá zuřivost; šťastím lamy je její mírný klid; šťastím psa je jeho veselé pohlaví; jak tedy může býti šťasten člověk, neboť dovede napodobiti všechna zvířata i člověka!

Rozkoší je pýcha, jež se nás zmocňuje, a slavné puzení ctižádosti, jež námi otřásá; rozkoší je vítězství nad ženou nebo nad nepřítelem; radostí je plodnost, jež nás plní jako klas, a rozkoší je býti dobrý a rozkoší je nebýti dobrý; a život je krásný.”

„Dosti!” pravili jsme pohnuti. „Život je co nejkrásnější; ale pro lásku k ženě a pro její nelásku, pro chladnost jejích očí, jež jsou tak malé, a pro její ‚ne‘, které je tak tiché, že nemůže doznívati po celý náš život, pro tyto tak malé a tiché věci zradíte život, jenž je nejkrásnější.”

„Díky,” pravil k nám opět kdosi, jenž se domníval poznávati, že jeho mysl není dosti organická pro způsob tohoto života. „Díky, jsem již odhodlán. To sleep, to die.

Zemřít, spát a snít! Kdo jednou poznal rozkoš dlouhých mdlob a matných bezvědomí, tu nejhlubší rozkoš jsoucnosti nevědět, že jsme, kdo chápe, že každé opojení, každý stav mdlého šera v naší mysli, když rodí se mánie a nemá zaujetí, že každé opojení je vržený stín ruky smrti, jež zastírá příliš ostré světlo skutečnosti, konečně kdo nejvíce ze všeho miluje sny a spánek, ten až k smrti touží zemřít, to sleep, to die, spáti neprobuzeně.

To sleep, to die! Viděl jsem sochu Thanata, Smrti Mlčelivé, z vykopávek; její tvář byla zahalena rouškou, a za ní? Nic nemůže lákati než to, co je zakryté a nezjevné. Největší krása jest ona, jež je zahalena; avšak život je nám již příliš zjevný.

Oh žítí, stále pomíjeti a stále přestávati! Jedině Smrt je trvalá a věčná, jedině nebýti jest nepomíjivé; a já už toužím býti trvalý a nepřestávající.

Jsou mnozí, kteří páchají sebevraždu, když se jim naskytne příležitost, nečekajíce, až se jim nahodí též příčina. Jsou mnozí, kteří se dopouštějí smrti ze vzdáleného nakažení, okouzlení příkladem, tažení Smrtí, jež přešla blízko nich. Neboť ona je krásná jako záletnice, jako měkká kurtizána s černýma očima tak sladkýma a mocným, že pohled, jenž z nich vyšel, je sám žijící a ještě dlouho, když ona už přešla, bloudí po světě a rozteskňuje srdce mužů.”

„Budiž,” pravili jsme zarmoucení; „avšak stačila by jen ženina láska a prchavé zachvění jejích rtů a mdlé ‚ano‘, jež je žel příliš tiché, než aby mohlo zníti po celý náš život, stačilo by to, abyste zradil smrt, jež je nejkrásnější.”

FEJETON

Mluvílo se kolem stolu. „Pravá láska,” řekl dr. B., „tím rozumím stav, ve kterém muž cítí osudnou potřebu býti neustále s milovaným předmětem. Myslí jen na něj, hledá jej po celý den a hyne bolestí v jedné minutě, ve které musí býti sám.”

Opravdu; to už řeklo tisíce lidí, a dokonce lépe. Zvláštější však je, že takoví mužové skutečně existují jakožto úzká odrůda třídy romantiků, pravých dervišů, točících se kolem ženy jako kolem dokázaného boha. Ty, jež miníme nyní, potkáváte na ulicích a v kavárnách; jezdí v tramvajích, sčítají, pracují v kancelářích, bankách nebo úřadech, chodí na opery a mluví s vámi o Chavezovi, o počasí, o aféře té a té; ale to vše je pouhé zdání; neboť oni zde vlastně nejsou. Jejich mysl stále zalétá, nebo jak se také říká, stále dlí u milované ženy. Hle, co si myslí, když s vámi mluví o Chavezovi nebo o chladnoucím počasí: „Uvidím ji dnes? Kde je, s kým mluví? Snad někam jde,” a nyní se mučí půl hodiny její krásnou obutou nožkou. „Včera jsme šli tudy a ona mi řekla toto – – „ V tom okamžiku přehoupne se tento mladý muž do včerejška; mluví, slyší, vidí a čichá včerejší věci a včerejší dění, a celý ten ubohý mladý muž počne v té chvíli existovati včera; prostě ztratí se ze současné existence, není ho, je včera, anebo je kdesi v zítřku, je-li zítřek dnem rendez-vous.

Tolik předem, aby se dobře rozumělo osudu mladého muže, jenž miloval dívku, kterou pro větší půvab uvedeme pod pěkným jménem Kamila, třebaže není potřeba přidávati jí krásy nejkrásnějším jménem; neboť ona je bezejmenně a nevyslovitelně krásná pro vás všechny, kteří ji potkáváte, vy kritičtí a unavení pasanti, juroři na výstavě žen, na promenádě. Tam ona chodí, letos v úzké sukni, loni s tokem a předloni s nejširším kloboukem; módní tvor. (To jest věčné ženství v časové formě. Všechno věčné je neaktuální; žena má potřebu býti aktuální; poslední móda činí ze ženství novinku.) Pohleďte, jak aktuální je slečna Kamila se svým úsměvem, se svou plností, se svými nejneodolatelnějšími botkami, klenotem anglické industrie, s botkami, jaké dovedla vytvořiti jen poslední doba! Její duše je taková, jakou si jen dovedete vymysleti. Připojte k tomu její úzkou sukni: jaká to žena!

Divíte se, že je mnohokrát milována? Muž, který ji miluje v tomto odstavci, je rovný, vášnivý a nadějný. V následujícím odstavci najdeme muže ještě vášnivějšího; ale tento je jednodušší: nesní, nemá sny a nikdy se neztrácí v těkavých blouzněních osamělého milence. Jeho masívní hlavě schází fantazie; on nevidí obrazů, nebásní, nelže a nevymýšlí. Jda odpoledne po ulici, je cele zaujat myšlenkou: Chci vidět Kamilu. Včera s ní mluvil o páté hodině (vzpomíná si), a od té chvíle minuly dvacet čtyři předlouné hodiny. A tu jeho pomalé představy zrodí cosi, kousek ruky, zlomek ženského úsměvu nebo nedokončený oblý pohyb; náš hrdina sraští čelo a honí tyto představy, aby je dohromady spoutal a složil z nich Kamilu, celou, teplou, pohyblivou a milovanou. Počíná trpělivě znova; sbírá ve své paměti jeden její pohyb, jež zachytil včera, její hlas, který k němu mluvil včera, a ohmat vlašné ruky, kterou mu včera podala. Takto jsem včera vyšel z domu, vzpomíná si, takto jsem šel po ulici; potom ji vidím zdálky, takto: má šedé a černé šaty a šedý klobouk; mluví; ona odpovídá „Dobrý

den”; kolem jede nábytkový vůz, potkáváme pana Holečka s vousy. Potom – potom – Náš hrdina počne zářiti a žije všemi smysly; nyní konečně mluví s Kamilou, cítí její parfém, slyší všechna její slova; vidí odpoutaný slabý vlásek a dočkává se každého úsměvu i vlahého – rozkoši! –, vlahého stisku ruky. Avšak potom přišlo, potom musilo přijít rozloučení; veliká událost končí. Náš muž bloudí sám ulicemi, jde konečně domů a spí jako zabitý. Ale sotva se ráno vzbudí, začíná znovu: Jakže to vlastně bylo? Takto jsem vyšel z domu, vybavuje si opět se svrašťelým obočím, takto jsem šel po ulici. Potom ji vidím z dálky, smekám, ona kyne hlavou, „Dobrý den”; tady jede nábytkový vůz, pan Holeček jde po svém s vousy až po pás, ona na mne mluví; jak teplá je její ruka! Mladý muž počne zase cítit, mluví, vidí, miluje a žije všemi smysly; nikdy nežijeme silněji a rychleji než u ženy. Ale již nutno se rozloučiti; náš hrdina bloudí po ulicích a spí doma jako zabitý. A opět je ráno. Ano, takto jsem vyšel, vzpomíná si veliký milenec, a potkávám Kamilu: podává mi ruku – bože, jak je vlídná, jak je krásná! – A zatímco náš hrdina takto opětovaně prožívá veliký den svého dostaveníčka, uplynul den a dva dny a třetí den; zatím Morane překonal rekord Chavezův a Chavez překonal zase rekord Moranův; zatím lidé se všelijak živili, věda pokročila, Německo mohutnělo a všechno postoupilo přes dnešky k zítřkům. Věčný čas řítí se kupředu; kdo se bude starati o včerejšek? Někdo se ztratil; kdo se bude starati o jednoho člověka? Dnešek se stane zítra včerejškem, potom předvčerejškem a za rok bude to již loni. V jednom takovém včerejšku zůstal náš hrdina uzavřen a nelze ho vyprostiti; den ode dne jsme od něho dále, nemysleme již na něj: ztratil se beze stopy. Miloval slečnu Kamilu; ona na něj již také nemyslí, neboť nyní ji miluje někdo jiný. –

Tento druhý miluje ji co nejvášnivěji a píše jí dopisy: „Má mysl dlí stále u Tebe.” „Bez Tebe vzduch mi není vzduchem, bez Tebe slunce pro mne nesvítí a svět pro mne neexistuje, jsi-li vzdálena.” „Vzpomínám-li na Tebe, je mi, jako by vše kolem mne mizelo; neslyším nic než Tvůj hlas, nevidím nic než Tebe.” Ubohý muž! Kdokoliv ho viděl, musil poznati, že je vlastně nepřítomen, že je kdesi jinde; je pryč. Oslovte ho, tažte se, mluvte; odpoví-li vám, odpoví jako ten, kdo mluví odjinud; ale on neodpoví. Najděte ho kdekoliv, potkejte ho, a promluvte; ale náhle shledáte, že on vlastně není zde, že je jinde. A nyní je pryč. Jděte ho hledati, ale stěží ho najdete; ztratil se někde v lásce, zmizel z našeho světa. „Kam se poděl?” Jaká otázka! Jsa pryč, musil se ztratiti. „Kde tedy je?” Je celý pryč, dovolte; není ho už. „Ale vždyť jsme ho před chvílí viděli a mluvili jsme na něj, podle vaší rady.” Nu ano, a přesvědčili jste se, že v té době byl jinde, že byl nepřítomen. „Jen duchem byl nepřítomen prosím.” Jakže, jen duchem? Říkal něco, když jste na něj mluvili? „Řekl jen: ‚Co pravíte, Kamilo?’” Cože, on mluvil s Kamilou? Vždyť v tutéž chvíli potkal slečnu Kamilu jakýsi pan Albert; šla dokázaně

sama, bez pána. „On byl také sám a mluvil –“ A co dělal potom? „Potom šel přes most a platil mostné za dvě osoby.“ Za sebe a Kamilu, že? Říkal ještě něco? „„Jak krásný večer, Kamilo,“ volal; ale bylo právě poledne.“ Kam šel? „To nevíme; šel pořád kupředu.“ Považte, že v tu chvíli na něho čekala slečna Kamila (ano, bylo právě poledne); když čekala, viděl ji (poprvé) jakýsi pan Albert – ale ten, na koho čekala, nepřišel. „Jakže!!“ Nepřišel tam, ztratil se, zmizel. „Jak mohl zmizeti?“ Ale ztratil se v lásce, ve snech, bůhví v čem; zmizel úplně, a byl tak nadějný!

A přestože byl tak nadějný a tak naprosto ztracený, slečna Kamila, která to všechno zavinila, objevuje se znova na ulicích a magnetizuje pasanty; je klidná, vítězná, kompaktní a pružná. Mluví, usmívá se, hraje tenis nebo koresponduje s přítelkyněmi jako každá žena. Kdo ji od nynějška miluje, je jakýsi pan Albert, a historie se začíná znova.

Pan Albert ji potkává, hledí na ni a jediným pohledem vlévá do ní svou celou duši. Jeho fantazie plní ho, ne, jeho fantazie plní ji nejkrásnějšími představami. Jeho já se rozdvojí. Jedno já je úředníkem u zemského výboru nebo u magistrátu; je to sedící já s automatickým postupem, s jednoduchou frekvencí, s každodenní přesnídávkou a ještě každodennějšími zvyklostmi. Jeho větší část, jeho druhé, ambulatorní já bydlí ve slečně Kamile.

Nyní druhé já nabývá převahy a konzumuje pana Alberta; nyní zmocňuje se jeho fantazie, jeho snů a jeho prázdň; nyní absorbuje jeho myšlení, jeho veškerý čas a celé jeho srdce. Též jeho tělo, rozumí se, patří jeho druhému já. V úřadě sedí již jen jeho přesnídávky a zvyklosti schopné automatického postupu. Ostatní je pohlceno slečnou Kamilou: jaká dívčí žravost! Nyní je ještě jeho rozum, jeho klidný svědomitý rozum stráven slečnou Kamilou. Myslíte, že pan Albert ještě přesnídává? Zamilovaní nejedí. Myslíte, že má ještě úřední zvyklosti? Rčete, je-li možno ráno seděti v kanceláři, když slečna Kamila ráno nejraději vychází? Hle, právě nyní vychází a magnetizuje pasanty; je klidná, vítězná, kompaktní a pružná; mluví, usmívá se: jde hrát tenis. Hle, to je ona, jež absorbovala všechny části a funkce pana Alberta; jež nakonec pohltila i jeho přesnídávky a zvyklosti. Bylo to neodvratné: on se v ní ztrácel a rozplýval kus po kuse, od nejlehčích elementů k nejhustším; od snů až k rozumu; my jsme to předvíдали, že se v ní úplně rozpustí. A kupodivu tento roztok, tato slečna Kamila není tím o nic hustší; není ani těžší, ani teplejší, ani krásnější. Je krásnější jen o to, že nyní nosí moderní, naprosto moderní šaty se širokou sukni; je to krásné. V černé ruční tašce nosí svůj vonný kapesník a poslední list páně Albertův, v němž jest: „Jak mohu býti bez Tebe? Jak je to možno, že nejsem s Tebou?“ (Tento dopis je neúřadní.) „Připadám si jako v polosnu; musím viděti Tebe, slyšet Tvůj hlas, abych fyzicky poznal, že existuji. Jsem šílený – –“ (Jeho klidný, svědomitý rozum je stráven slečnou Kamilou.) „Ale nejsem šílený; je to jen láska.“ (Nyní je i jeho

šilenství stráveno slečnou Kamilou...) „Jsem jako tělo bez duše; nenáležím již sobě. Bez Tebe jsem jen chřadnoucí stín.” (Chřadne.) „Sbohem, sbohem, Kamilo, musím již skončiti. Zítřka Tě musím viděti; hořím touhou –” (Hoří.) „Bez Tebe jsem ztracen –” (Je ztracen.) Tím končí dopis pana Alberta a o něco později on zmizel; ztratil se (chápete to? musilo to tak býti) a zmizel z povrchu světa. O jednoho pana Alberta! Když zmizel, je dobře; a slečna Kamila se právě té chvíle osudně a silně zamilovala do jiného.

Ten, do koho se zamilovala, mohl by býti básníkem, tenoristou nebo baronem; nebo je to kdosi, kdo slučuje v sobě vlastnosti oněch všech v úhrnný typ Muže; je to Hrdina, pro něž krásné ženy mají svou slabost. Též slečna Kamila miluje Hrdinu (tajně). Miluje ho, vymýšlí si ho; má ho doma napjatého na svém rámu a vyšívá ho vlastnostmi. Představuje si: Hle, takový by byl, kdyby zde klečel u mých nohou, Hrdina; ale kdyby nás bouře zahrnala do osamělé besídky v lese, byl by vášnivý a nedovedla bych mu nic odepřít. Je asi velmi nešťastný (a fantazie slečny Kamily mu hladí tu nešťastnou kučeravou hlavu). Celý Julius Sorel, napadá slečně Kamile, ach proč se nejmenuji Matylda de la Môle? Matylda je také krásné jméno. Nyní se opět naklání nad svým rámem a vyšívá: Je (neboť chci tomu) věrný, prostý, jako dítě; já bych ho sílila. Je velice něžný a zcela plný ducha. Slečna Kamila ho má ve svých představách již úplně hotového a pečlivě vyšitého; je to celý Hrdina. Ale zatím skutečný hrdina, jež takto po svém miluje, běhá venku po světě, promrhává své hrdinné síly, stává se třeba aviatikem, pesimistou nebo ruinovaným člověkem; slečna Kamila o tom neví, ona si ho vymyslí lépe a miluje ho. A tak je viděti, že slušné ženy mají příliš málo smyslu pro živou skutečnost. Jak vlastně k tomu takový hrdina přijde, aby nějaká žena mu hodila na hlavu, když jde po ulici, plný koš svých nejpěknějších představ, a potom za měsíc ho týrala slzavými výčitkami, že ji zklamal? Že není takový? Následkem toho jsou ženy v lásce častěji zklamávány nežli mužové. To se může přihoditi i slečně Kamile; koneckonců se ukazuje, že ona je stejně naivní jako většina dívek méně nebezpečných než tato krásná vražednice.

MANŽELSTVÍ

„Manželství,” pravila milostivá paní, lomíc rukama, „manželství je deziluze lásky. Ach, kdybych se nemusela tak příliš rdít!”

Rdíc se tedy (tak příliš!), počala k nám mluvit o strašných strašných způsobech manželů, o strašné legitimní povinnosti manželky, o stydnosti důvěrných věcí, jež žena je nucena přijímati nedobrovolně; o hanbě býti užita tamquam cadaver, jako teplá mrtvola pasivity a trvalého poddání; a zdaže je láska dispozice či inspirace? Jsem děvečka lásky, říkala milostivá

paní v slzách, a počala k nám mluvit o své strašné, strašné nechuti, jež ji pobuřuje v náručí manžela násilníka, který nedbá, že objímaje ženu, má obejmouti také srdce uvnitř ženy, to bolící srdce.

Známe to, pomyslili jsme si, neurastenie hysterického původu, nervózní averze, tajné utrpení bledých manželek a počátek manželských nevěř, bohužel nevěř; a známe to z kap. 14. Der Nervenkrankheiten dr. Benedikta.

„Milostivá paní,“ dokládali jsme s úsměvem, „váš pláč nás okouzluje jako vše, co jest utěšitelné. Neboť víme, že slzy, jež pláčete, jsou pravé slzy, nejhořčí slzy vaší uražené touhy. Neboť manželský Leandr má příliš krátkou cestu k Héře, a ona mu nemusí svítiti na bouřlivou cestu svou touhou. Sousední odlehlost manželských loží, jak snadný to Bosporus Leandrovi k přeplutí, jmenovitě nechá-li na asijském břehu své překážející a těžké ozdoby, nachovou vlečku a sváteční kostým těch nejkrásnějších stránek muže, jimiž se odíval, jsa milencem.

Cokoli smí býti při lásce nahého; avšak láska sama nesmí býti nahá. Odívejme ji červeně nebo bíle nebo koží bestie; odívejme ji vášní nebo hříchem nebo metaforami nebo ruměncem; ale jen ji odívejme.

Ruměncem je potřebou ženy; vstoupiv jí do hlavy, opíjí její smysly a připravuje takto sladkou bezbrannost, jež ženu těší; avšak ve střízlivé hlavě rozkoše hořknou.

Neboť manželská láska ztrácí tuto rozkoš: rozkoš studu a ruměnců, radosti dlouhého ostychu a bojácného odpírání ženiny ctnosti. Proto by měl manžel přicházeti jako pokradmý galán; měl by se v noci plížiti k zamčeným dveřím manželčiným a prosebně klepati; měl by posílati klíčovou dírkou vzdechy a neodbytné šepety žhavě přemlouvající, aby zatím manželka, v slzách přitlačujíc dveře, cele procítla divokou úzkost a paniku pokoušené panny, dříve než svolí otevřítí.

Krásou těla je schopnost k požitkům lásky, pravil Theodorus Kyrenaik. Manžel však jest ten, jenž dostavuje se k lásce již nemaskován svou krásou.

Též mohl by se přiblížiti s květy na prsou a neobratnou spanilomyslností mladistvého nápadníka, rdícího se studenta, jenž koktá steré pošetilosti ku své uzardělé šestnáctileté; neboť tak mohla by láska nabýti zcela půvabného rázu mladistvé nezodpovědné neprozřetelnosti a hloupého prohřešení nezkaženého mládí, a bylo by potom tak sladké býti zcela shovívavým.

Anebo měl by přistoupiti jako úkladná návštěva a znalý svůdník, dovedoucí rozpalovati ženiny tváře lichometnými přízvuky záludných slov; nebo jako ostrý a kluzký žvanil, roztrásající ženu smíchem nad frivolní vervou silných vtípů.

Neboť jeho veškerá láska a mužná zdatnost jest jen hloupý a omrzující Kristián de Neuville, za jehož širokými zády se má skrývati mužův duch v úloze krásnomyslného

Cyran, pána z Bergeracu, jako výmluvný cicerone a líbezný parlamentář, jenž neslouže rozkoším těla, připojuje k nim spanilé a vyšší rozkoše ducha v okouzující celek nezapomenutelné noci.

Othello vypravoval Desdemoně vzrušující anekdoty ze svého života dříve, než Desdemona klesla v jeho lokty; tak i manžel, než přijde noc, nemůže-li již býti černochem, má aspoň své choti vypravovati své hrdinské historky, aby žena v jeho loktech cítila pýchu milenky rekovy.

Těž měl by muž hleděti, aby byl mytický i při důvěrnosti a neproniknutelný i v noci; aby podržel jistou tragickou velikost a cosi temně skrývaného; tak žena v jeho náruči bude spojovati pocity strachu a lásky a úcty.

A konečně," pravili jsme, „nic neimponuje ženě více než síla. Mužova krása může býti zdvojnásobena krásou vítěze; a slabost ženy miluje, aby byla na hlavu poražena. Proto by měl manžel vždy zvečera rozvinout před ženou brutální přepych své síly: mohl by třeba smýkati svou ženou za vlasy po ložnici a svazovati ji v kozelec, aby ji oslnil.

Těž by mohl," dokládali jsme, „vyčíhati svou ženu, když sníc, prochází se sama zahradou, a učiniti jí hrubé násilí; tak ztratila by manželská náruč svou nechť obligatornosti."

JARO

Jaro v pokoji! Květy na koberci a květy v rukou; a hle, ony jsou živé, animální květy, malá chlípná zvířátka, jež sedla na bezhříšnost vegetace. Konečně i nuda se stane zcela ženskou, a my, ležíce na jejích ňadrech, nasloucháme tluku jejího vteřinového srdce.

Jaro v pokoji! Květy na koberci ožívují a květy na vzoru stěn vskutku kvetou, hle, a cítíme voněti vetkané květy záclon a květinový ornament přehozů.

A potom (jaké uvítání!) žena v pokoji, ověčená květy klobouku a pěnným lemem spodniček, jenž voní. Její tváře nazýváme květinami a její ruce jsou motýli. Ta milá vůně mille fleurs, již voní žena! Jsme na odpolední procházce a usmíváme se pro slunce. Sukně šustí, což je vítr? Kvetoucí háj, konečně, jsme v kvetoucím háji.

Avšak ona mluví a směje se a blýská očima. Jsme v kvetoucím háji, i žena je háj, a pokoj a koberec, rozkvetlá vegetace a navršené květy; ale za nimi se skrývá a směje se a žvatlá (– vidíme jen její oči –) nahá nymfa s jiskřícíma, živýma očima, s vlhkýma očima mladé faunky.

BENÁTSKÝ KARNEVAL

„Kupodivu,” řekl Pincinello, „četl jsem již všechny pornografie, a nevyznám se ještě v duši ženy.”

„Milý Pincinello,” řekl pan mluvčí, „to proto, že duše ženy je nezměřitelně hluboká: vejde se do ní všechno, co do ní muž vloží. Milý Pincinello, žena má jediný charakter: fantazii svého milence.”

„Tedy,” řekl Pincinello, skákaje o jedné noze, „mohlo by se říci, že žena má velikou duši, která bydlí v jejím milenci.”

„Žena je sfinga,” řekl pan mluvčí, „jejímž tajemstvím je mužovo srdce. Žena je anděl, k němuž křídla má mužova duše. Žena je démon, jehož zatracení je v mužově nitru. Hopsa! Žena má jediný charakter: fantazii svého milence. Žena je sfingou, jejímž tajemstvím je mužovo srdce.”

Je to ve vlašských Benátkách, kde se právě dokončuje dramatická scéna madam Tarnovské; mrtvý monsieur žaluje živou ženu; a ještě dva živí, Naumov, slaboch, a Priljukov, ošklivec, vznášejí z lavice obžalovaných obžalobu proti vinici.

A nyní žaluje mrtvý a žalují živí. Ona to byla, že řezala nožem měkké maso ramen Naumovych; pro ni Priljukov ruinoval klienty; ona to byla, jež zhasela cigarety o prosebné dlaně Naumova; jí k vůli a k radosti se Priljukov měl zastřeliti; jí musil Naumov přísahati v noci na hřbitově; ona to byla, jež dala zabít Komarovského; pod jejími kroky teče krev a tekou slzy; rodiny klesají ve zkázu, z mužů stávají se pomatenci a smyk její sukně je jedovatý. Předě dveřmi její vazby střídají se karabiniéři, aby nepodlehli okouzlení. Což je tak krásná? Prý nepřilíš. Je to žena vysoké postavy, vzpřímená, s atitudou hrdosti; její vzezření prý je důstojné a sympatické. Nyní se hájí, klidně, chladně a s grandezzou; a justice cítí galantní pohnutky. Což je tak krásná? Není, ale je démonická.

Každá doba posud vytvořila svou legendu o ženě. Vždy muž, hledaje vysvětlení své citové složitosti v ženě, činil z ní jistý mytologický nebo legendární typ; vždy muž stavěl ženu na piedestal svých mravních zásad a vždy on vybásnil věčné ženství, a vždy žena byla vyňata z boku mužova a vytvořena z jeho mravních potřeb. Proto byla útlá ve středověku a majestátní v renesanci, serafská za romantiky a démonická dnes; proto kulturní historie ženy jsou jen dějiny poměru muže k ženě.

Madam Tarnovská nyní reprezentuje moderní ženu vysokého stylu, tajemnou, nebezpečnou, strašnou a svůdnou, sfingu, jež praví: Uhodni mne, nebo tě pohltím; neboť

sfinga je nebezpečna jen potud, pokud není uhodnuta. Dobře, nelze-li jí však uhodnouti, je možno se tak aspoň tvářiti a podávati si veliký problém v malých poznámkách, jež jsou:

Krev hraběnky Tarnovské je kombinována z krve ruské, irské a vlašské. Je přirozeno, že z čistých a nesmíšených rasových znaků nemůže vzniknouti klasický typ démoničnosti. Teprve přísada cizích krví dává fyziologickému typu ráz neznámosti, nepravidelnosti a sdružení nesourodých protikladných rysů, jak žádá vnější charakteristika zla. Dále démonický obličej musí býti pouze maskou, a maska může existovati jen tehdy, skrývá-li nejednotnou letoru, složenou z neslučitelných letor a krajních ostří, z protiv, jež jsou spojeny jen zesílenou vitalitou, vlastní právě míšencům.

Takto tedy může vzniknout fyzický typ démonické ženy. Ale rodí se tak zároveň její satanská duše? Doufejme, že nerodí; neboť hlavním charakterovým znakem démonické povahy jest krajní krutost, jež nemůže býti vrozena, jsouc přirozeným rozvojem vědomé moci, která není vrozena. Každá vědomá moc, není-li řízena určitou mravní metodou, se co nejnázce stává krutostí. Žena, stejně jako římský císař, je vždy v metodě své vlády nevědomá a nejistá, a proto nakloněná ke krutosti.

A proto je to vždy slabý Naumov nebo ošklivý Priljukov, kteří v ženě probouzejí krutost. Je však tato krutost zcela vážná? Patrně není. Zdá se, že démonická žena ve svém zlu ukrývá zálibu v pikantnosti, smysl pro vysoký šik, celkovou povahu zábavné hry, teatrální a renomující rysy, dokonce jistou slabost k vlastním pózám. Proč jinak by si dávala skládati přísahy o půlnoci na hřbitově? Nestýká se zde aplomb komedie s vážně myšleným démonismem? Směje se při tom paní Tarnovská, či je opravdu uchválena? Je to romantika či prostá afektovanost? V obojím případě však zlo pozbývá své hluboké seriózní povahy a stává se pouhým posuňkem, stejně jako se drží vějíř nebo nadzdvihuje sukně.

Jednou z ženiných životních rozkoší jsou nemožnosti, podivuhodné osnovy skutků a intrik, složité záměry zvědavě prováděné a záhy zase odkládané. Osud tomu chtěl, že plán s monsieur Komarovským se skutečně podařil. A nyní mrtvý se dvěma živými obviňuje před spravedlností vysokou ženu, bledou, klidnou a hájící se vážně a s grandezdou.

„Žena je anděl,” řekl tedy pan mluvčí, „k němuž křídla má mužova duše. Žena je démon, jehož zatracení je v mužově nitru. Žena je sfinga, jejímž tajemstvím je mužovo srdce.”

„Slyš to, drahá,” obrátila se maska, jež to slyšela, k své milence, „tady pan mluvčí říká, že žena je anděl, démon, sfinga; nuže nyní chápeš, proč tě tak miluji!”

AFORISMY I

Na jedné noze

Slzy žen jsou Léthé, z níž pijí zapomenutí; číše, ze které se opíjejí; lázeň, ve které se očišťují; příkop plný vody, jímž se opevňují proti nepřátelům; studánka, v níž ješitně zrcadlí svou ctnost; konečně voda, jež teče.

Ženy milují nešťastně z pustého rozkošnictví.

Ženy mají větší schopnost litovati hříchu, a tudíž větší schopnost k hříchu samotnému.

Morálka žen končí dvěma cípy: zvědavostí a strachem.

Ctnost je naučitelná, mluvil Sokrates; avšak ona je více než naučitelná, neboť jest nakažlivá.

Nerovný boj: Nepoddá-li se žena, vítězí; poddá-li se, diktuje podmínky vítěze; v obojím případě získává.

Kejklíř je podoben umělci, neboť překonává hmotu. Je podoben ženě, neboť miluje své tělo a žije z něho.

Na druhé noze

Ženy v divadle: Divadlo je školou divadla.

Bůh stvořil muže jako podobenství sebe a ženu jako podobenství života. Muž je bůh v malém: proto tvoří. Žena je příroda v malém: proto rodí.

„Styk muže s prostitutí shledávám nemravným.“ Zcela správně, madam; neboť jest to hřích, jenž není vykoupěn a ospravedlněn skandálem nebo utrpením.

„Žena jest jen tělo.“ Pustý cyniku, jak můžete zapomenouti na její toaletu?

Panensství je virtuelní. Obnovuje se s každým novým milencem.

Dívko, pravíš, že miluješ květiny? Řeknu-li ti, že květ je vyzdobené rodidlo rostliny, pocítíš k němu nenávisť ženy k ženě.

Psátí o ženách aforismy je smyslná rozkoš svlékání žen; psátí o nich romány je smyslná rozkoš oblékání žen.

ČLOVĚK A ZVÍŘE

Ve Varieté vystupuje Konzul Petr, věhlasná opice. Kouří, chodí na nočník a jezdí na kole; tedy je podobná člověku. Avšak ona je více než člověkem, je džentlmenem, neboť odívá se v bezvadný smoking a vylézá na stůl mezi vinné sklenice jako páni v chambre. Ale ona také fixluje v kartách; je tedy více než džentlmenem: je mužem světa.

Jak ponižující úloha pro zvíře, hrát roli člověka!

Je-li zvíře bito, nabývají jeho oči lidského výrazu. Jak mnoho musil tedy člověk trpěti, než se stal celý člověkem!

První člověk, poprvé postaven před zvíře, spatřil v jeho očích zrcadlený svůj vlastní strach; proto se osmělil a zvíře zabil; a od té doby je člověk pánem.

Viděli jsme psa, jenž honil se dokola za svým ocasem. V té chvíli cítili jsme v něm člověka, neboť ukázal se schopným bezúčelného jednání.

Tradiční d'ábel má srst a rohy, ocas a netopýří křídla, ale pod zvířecí škraboškou lidské tělo. Není to zvíře špatně ukryté za maskou člověka, ale spíše člověk skrývající se za maskou zvířete: tedy vlk v beránčím rouše.

Praví-li milenec své družce „ty máš laní oči, ty máš kroky srnky, ó holubičko, ty máš gazelí zrak“, usvědčuje se ze sodomické neřesti.

Jak se naloží s odloženými šaty Petrovými? Přimlouváme se, aby byly dány chudému žáku: jsou černé, budou se hoditi k maturitě.

AFORISMY II

Píseň kazatelů

„Jsme rozsévači; kážeme lidem mravnost, zákony a bázeň boží, rozséváme ctnosti a dobrotu, učíme lidi bdělosti, morálce a výbornosti. Jsme rozsévači; máme plné pytle a rozséváme dobré zrní mezi lidi.

Vy lhářové! Pravíte, že házíme hrách na stěnu? Vy utrhači! My hrách na stěnu rozséváme.”

Schrei nach dem Kinde

„Madam, miluji vás.”

„Jsi dosti silný, abys mne miloval? Jsi dosti vznešený, abys se mně klaněl? Slyš, já jsem zvíře, jemuž řekl d'ábel „Anděli!“”

„Madam, věříte v d'ábla?”

„Znám ho, je červený a žlutý. Satan Šarudal ke mně sestoupil a obtěžkal mne ohněm. Jsem samodruhá a porodím plamen. Budu matkou! Konečně budu matkou!”

Galantnost

„Nechte, ať vám nesu pléd a chráním vaši pleť slunečníkem. Dovolte, abych seděl u vašich nohou.”

Milostivá září uspokojením. „Galantnost mužů dokazuje jejich velikou úctu k ženě.”

Nepochybně; neboť galantnost má formy, jež ji definují: veliká úcta k menšímu.

Krásné duše

„Chtěla bych milovati Cyrana, protože trpěl a krvácel; líbí se mi to.”

„Ráda bych milovala těžce nemocného, aby umíral v mé náruči; neboť zdá se mi, že je muž nejkrásnější, když je bledý a slabý.”

„Nemohu milovati než toho, kdo dříve mnoho trpěl pro myšlenku, že mne miluje beznadějně, nebo kdo mnoho trpěl žárlivostí pro mne.”

Aj, jaké jste to krásné duše, vy sadistky!

Pénélope

„Nemyslete, že je vyšívání jen tak mechanickou prací; musím dávat pozor, aby byly křížkové stehy rovné, pravidelné a stejně veliké; potom musím počítati nitě, aby se mi ornament vešel a byl správně uprostřed. Je to docela těžké a složité.”

My víme, ó paní, že vyšívání jest docela složité a těžké; víme též, že v každém křížkovém stehu je zašit jeden pohled ženy, jenž by mohl jinak zablouditi na slunečný horizont nebo na kročeje cizího muže; a víme, že pod každým pravidelným křížkovým stehem je zašito jedno dechnutí, jež jinak snadno by se mohlo státi vzdechem nebo zasténáním.

Čímž tedy je řečeno, že ctnost paní je vlastně ruční prací; zvláště pak, že věrnost manželčina je upletena z rovných pravidelných a stejně velikých křížkových stehů nebo z harasových ok, mezi kterými není vypuštěného.

Desatero

Existuje desatero pro hospodyňky, desatero pro kibice, desatero pro obecní půjčovny knih, Desatero pro odběratele Nestléovy dětské moučky etc. Každý z mužů (s nebezpečím zklamání) v nich hledá nejprve šesté přikázání, například: každý z vás.

Minerva

„Jsem pro vzdělání žen. Žena má býti co nejvíce intelektuelní. Žena má býti duševně rovna muži. Žena má býti kulturní.”

„Madam, to by bylo příliš špatné pro ženu, neboť pak by muž ženě rozuměl.”

Marie

„Každým dechnutím, každým úderem srdce jsem tvá.”

Jak veliké to vlastnictví, ó milenko, neboť tvůj dech je zrychlený a tvůj puls čítá sto deset.

WIEN

Když jsme byli u Ronachra, dávali Das sündige Wien. Subreta v zelených hedvábných šatech, jiskřících černým žetem jako krásný plaz, zpívala refrén: Das ist der Chic von Wien; a do výše letěla noha v předlouhé černé punčoše, prozářené pleť; a subreta tančila na štíhlých nohou veliký valčík.

„Brüderchen,” řekli jsme si, „auf diesen Fuß könnten wir vielleicht einen Stiefel machen.”

Zde ta bota.

Schönbrunner Garten

Nahoře gloriety, dole Neptunova fontána; nic na tom není.

Zato v císařské menažérii mají velikou tragickou sovu s bolavýma očima. Jsou to oči naběhlé bílým zákalem, potažené bledou mázdrou, kterou nadzdvihují hnisavé vody.

Podivné, řekli jsme si, jaký má ta sova mravní a morálně přísný výraz očí!

Ale přirozeně, odpověděli jsme si, vždyť je slepá.

Prater

To jest Prátr; veliké kolo se už netočí, když přišla dvanáctá hodina. Zastavili jsme se bezradně ve stínech hlavní aleje; nad stromy třpytil se Veliký vůz nebes.

„Vzpomínka,” mluvili jsme opuštěně, „je krajně dotěrná; vyženeš-li ji dveřmi, vrátí se pod prahem vědomí. Vida, doma na Ithace už spějí, i Penelopa spí, a sice v bílém nočním kabátku s krajkami širokými na čtyři prsty. A má sny, při nichž mluví. Nadarmo! Umsonst!”

Posléze byla to dívka s toque kloboučkem, jež pravila: „Kommen sie mit.”

„Umsonst,” řekli jsme.

„Was umsonst?” pravila dívka hluboce uražena, „sie glauben, ich bin eine Nymphomanin?”

Nurfür Erwachsene

Projekční aparát vrhal na stěnu světelný kruh; toť skioptikon pornografií, rozumí se; nahé ženy, jež defilují na napjatém plátně. „Träumerisch und in sich versunken,” vysvětloval majitel etablissementu. „Eine Keusche, aber nicht Unerbittliche. – Sie lacht neckisch und schalkhaft entgegen. – In wonnigen Erinnerungen. – Eine Schöne, sehnsüchtig ihren

Geliebten erwartend. – Sie ist noch unschuldig, weil sie noch keine Schulden hat. – – – Und diese da ist kalt und nüchtern; ihr Herz ist unbewegt, ihre Einsamkeit is lieblos.”

Naše mravní citění bylo ihned pobouřeno. Ať si prostituují, pravili jsme si, nechat' si již prostituují nevinnost a stud a radost panny a cokoliv jest; ale prostituovati střízlivost a hlavu, jež je chladná, a srdce, jež je chladné, zkamenělé a bez lásky, toť něco morálně strašně nepřipustného.

OLGA DESMONDOVÁ

To proto, že nastala nová noc, a na lidi sestoupilo její okouzlení, a bylo k půlnoci.

Po ulicích potloukali se mladí lidé, tlukouce špičkami holí do dlažby. „Odejďme odtud,” reptali, „neboť krása tohoto města je šedivá. I to století je šedivé, tak jako svítání; ale jakže vychází slunce z mlh za svítání? Jako žena, jež odkládá šaty a vychází nahá a rdíc se.

Ale my půjdeme do Berlína. V Berlíně tančí Olga Desmondová a je nahá. Avšak kdo praví, že je nahá? Vždyť je oděna svou krásou. Pouze ošklivá žena je nahá; zakažte konečně ošklivým ženám ukazovati obličej, neboť je nahý.

Žena je šperk uloženy v etuji šatů. Nevěřte tomu, sukně není ženě šatem; sukně je ženě úkrytem.

Lampu ukrýváme pod stínítkem a ženu pod šaty; neboť pozor na oči, říkají slabozrací a obrýlení, blikající. Dej pozor, ať neoslepneš!

Ovšem nečistému není nic dosti čistým a čistému není nic dosti nečistého, praví přísloví.”

„V Berlíně tančí nahá Olga Desmondová,” rozvažovali jsme, „a jmenuje se to umělecké večery; říkají tomu večery krásy. Ale po večeru přichází noc, a kdo by si nevzpomněl na postel, dívaje se na tančící nahou Olgu Desmondovou?”

Tu míjel nás, sně v nátlaku noci, mladý muž a hovořil k sobě: „Láska k ženě inteligentní, toť rozkoš pederastická, dí Baudelaire. A láska k ženě neinteligentní, dodávám já, toť rozkoš sodomická. Co tedy voliti?

Láska k obrazům a obdiv pro krásu nahoty ve výtvarném umění, toť rozkoš fetišická.

Vykleštěný jelen ztrácí parohy. Vykleštěný kohout pozbývá pestrosti a per a stává se tlustým. Vykleštěný básník stal by se tlustým a nezpíval by.

Žena je prvotnější nežli umění. Obdiv k ženě je první formou obdivu krásy. Tak praví G. Naumann, německý estetik.”

„V Berlíně,” pravili jsme si my, „v Berlíně stala se nahá krása ženy uměleckým požitkem. Chválabohu dočkali jsme se, že padají hranice mezi přírodou a uměním; neboť přirozenost

ženy má nyní sloužit její uměleckosti; a kde se dříve účastnilo jen přirození, stává se nyní účastným i umění.”

To proto, že byla nová noc: z domů vycházeli tiší šílení a shazovali šaty z volatých těl, pokřikující: „Nevíte, že chrámové boží jsme a že duch svatý přebývá v nás? Jsme nazí jako bohové; pojdte se nám klaněti,” volali na nás.

„Přátelé,” pravili jsme jim, „jste krásní. Nuže,” děli jsme jim, „jest již viděti: lidstvo opět sni svůj helénský sen ve večeru krásy. Akadémův háj a jeho stinné platany se již nevrátí, žel ani potůček Ílissos ani procházky studeného Stagířana; ale veliká Fryné se již vrátila. Na shledanou, přátelé!”

Přes zábradlí nábřeží nakláněli se mužové, aby hleděli do modré řeky: „Veliký Pan pronásledoval Syringu,” říkali, „a prchající panna v úzkostech proměnila se v rákos; i uřízl Pan rákos, zhotovil píšťalu a pískal na ni písně. Veliký Pane,” pravili, „jsme tvými epigony; neboť my také pískáme své písně na ženě. Jsme básníci.

Jsme věční kojenci živení ňadry žen.”

Olgo Desmondová, snili jsme my, ještě nejsi dosti krásná; neboť nemůžeš ukázati než dvě prsů. „Olgo Desmondová,” řekli jsme, „ale bohyni krásy je Diana Fryžská se šestnácti ňadry, a kdyby byla bohyně stonohá jako storuký Višnu – ach jaká produkce!

Konečně,” pravili jsme již znuďeni, „dlouhé řeči; co na tom, že se Olga Desmondová obnažuje? Král Otakar obnažil svá prsa před Milotou; a Epaminondas obnažil své rány před vlastí; a Rousseau obnažil své srdce před veřejností. Mužova prsa jsou zarostlá, srdce je červené a rány mokré: proč by tedy neměla Olga Desmondová obnažiti své tělo, jež je lysé, bílé a suché, což jsou přednosti?”

RANNÍ

Nad hřebeny střech (– té nesmrtelné idyly červených prejzů!), nad těmito hřebeny starých střech již dávno se rozežíhal časný úsvit; měsíc pobledl a zevšedněl, podoben bledému kazu na perleťové plotně zjasněných nebes, a jitřenka se vytrácela, mizíc jako krůpěj rosy vypíjená vycházejícím sluncem.

„Ty, Venuše, jež přivádíš noc, večernice, planoucí zvečera plamenem suchým a smutným jako žádostivost a melancholické myšlenky, jež přivádíš zároveň s nocí,

a ty, ranní Venuše, třpytící se vlhce jako oko ženy, jež se ráno probouzí a ještě vzpomíná na noc právě minulou, bohatou rozkošemi,

ty, Venuše ranní a večerní, embléme lásky, ty dělíš se o celou noc s tímto měsícem, patronem bláznů a magie; a proto dělí se o noc vášeň a bledá fantazie, láska a šílenost.

Celou tuto noc jsme spali a měli jsme sny, sny rozkošně a špatně nenormální.

Jak básnivé a podivné je spát! Tvořiti nové existence a zcela nové tvářnosti a nové kreatury; to vše tvoří ten, kdo spí a má sny.

Kdo spí a má sny, vidí novou vegetaci a nové země, vidí nové hrůzy a nové nadpřirozené možnosti; tvoří nový svět, kosmos excentrický, svět nezákonitých zákonů, nového mimořádného řádu, nových sil a principů.

Ten, kdo spí, je chaos, jenž vrhá světy; je stvořitel, jenž zřizuje možnosti; je rodičkou, jež rodí nový elastický všemohoucí život.

Podivná Nutnost vládne snem. Kdo spí, nemá vůle; neznámá hybnost jej posunuje složitými osudy noci, určuje jeho rozkoše a utrpení a pudí jej skrze vybásněné scenérie: Nutnost, podobná malému bohu.

Celou tuto noc jsme spali a měli jsme sny, sny rozkošně a špatně nenormální. Celou tuto noc jsme žili bizarně a směšně, s novými možnostmi a novou osudností.

Avšak nyní zapadá jitřenka, vlhce se třpytí jako oči ženiny, jitřenka znamenající: Dobrou noc, noci! Též měsíc bledne a tváří se žensky a něžně.

Nuže nyní již jest čas čísti noviny čerstvě páchnoucí, jež znamenají (– jen názorně, bohužel, pouze názorně) Skutečnost a Život, jenž se tak nazývá: pravidelný a zákonitý život zlých a dobrých činění tohoto času;

normální život žádných (bohužel) mimořádných možností a žádné (naštěstí) božské fatality.”

JARNÍ IMPROVIZACE

Uprostřed moře s oblými vlnami jsou Dvojdome ostrovy. Moře je sladkovodní, neplodné na bouře; a na ostrově bytují ženy podobné dívkám. (Házejí do vody kaménky.) Bytují, pohlížejíce stále na mořský obzor.

Neboť na ostrově není mužů; proto ženy s touhou bytují, pohlížejíce stále na mořský obzor.

Ale z hloubi vnitřního lesa, kde jsou na okraji Zpívající studánky, ale z hloubi vnitřního lesa, kam odvážit se neleží v povaze žen, s dudovým provodem vačnatých hrdel vycházejí vždy k polednímu v řadových tlupách onanické opice a v půlkruzích se uklánějí ženám, stoudnou radostí se ruměnice na pleťových hýždích, jsou-li pohlazeny.

Avšak Zpívající studánky nemají krásného slohu; neboť jsou nevědoucí a stručné jako národní píseň. Avšak jsou tam ještě Mluvicí větry, jimž naslouchati bývá nepokojnou rozkoší pobřežních žen, když večer je učiní zcela zvědavými. Neboť sloh Mluvicích větrů je krásný a světový jako sloh nestydatého kapitána, jenž dovede lháti mezi dvěma sousty; tak výmluvný a znalý světa.

„Letíme,“ mluví Větry, „letíme z dálky do dálky, napjati mezi dálkami jako provaz přes moře. Dálka je skoro cíl.“

„Jací jsou mužové?“ táží se jich ženy.

„Zarostlí? Oh velmi zarostlí. Prolétli jsme rozevřenými prsty jejich rukou, když nás chtěli zachytiti. Též křičí skrze dlaně na mořskou hladinu. Kam mužové pohlédnou, vznikají červené body. Něco vám vzkazovali, když se koupali na mořském kraji, hluchice.“

„Co vzkazovali muži?“ tázaly se ženy.

„Nemůžeme, nevíme, zapomněli jsme. Oh ta dálka! Ale když spíte, uléháme na vaše údy a tiskneme vás my; proto ze spaní křičíte. Též se dovedeme smáti homérickým smíchem. Říkali jsme o vás, říkali jsme mužům – něco. Že nás nechytíte?“

Ale za nocí zcela měsíčních vylézají z moře měšťácké želvy a sunou se po písčínách. Tu zmocňují se jich ženy a ryjí jim do polekaných krunýřů své drobné průpovídky in memoriam stylizované za dne na břehu moře:

„Toužiti, chtítí a zase nechtítí: bojíme se chtítí – a želíme nechtítí: a tak je mnoho utrpení bez bolesti.“ – „Naše družka Filé má nesouměrný bok; myslím, že se nesluší na ženu mítí nesouměrný bok. Přála bych si, aby to četla.“ – „Je mnohé, co přesněji lze pojmenovati nebo vysloviti vzdechem než slovem.“ – „Je dobře, aby ženy častěji v noci bděly; neboť to činí oči většími. Též prospívá natíratí prsa šťávou z lodyhy hluché máty, když žene do květu: avšak příliš voněti již není dobře.“ – „Nebe musí býti velmi vysoko nad zemí; neboť pohlížíme-li dlouho na nebe a potom se ohlédneme na zem, vznikne bolestné zklamání. Potom jsem vstoupila do vody a stříkala jsem krůpěje proti slunci, aby jiskřily.“ – – „Žena má spáti na břiše, aby vzdychala i ze sna.“

Avšak za nocí zvláště tichých a podivuhodných vystupují na břeh vznešené revmatické stařeny, staleté želvy již shnilé a trouchnivějící, starobylé fascikly někdejších žen znalých příchodu mužů, se štíty velmi popsanými. Tu sbíhají se mladé ženy a s tlukoucími srdci rozčileně luští dřevní texty a vzrušivý smysl:

„Když muž kráčí, máš za ním nésti jeho zbraně. Plavaly jsme za nimi, když opět vstupovali do člunů, ale oni nás odehnali vesly. Není slušno, aby žena byla dlouho živa.“ – – „Sto kroků před čluny mužů pluje stud; neuměly jsme se stydětí, dokud nepřišli: naše stydlivost je vždy

provázena mužem.” – – „Nedovedla bych říci, jak mužové vypadají; neboť nemáme zde ničeho, k čemu bych je přirovnala; ačkoliv bych řekla, že mají něco podobného se vším, co nás obklopuje.” – – „Řekli nám, že za naším obzorem jest ještě jejich obzor.”

Tenkrát ženy (následkem nečitelných a rozteskňujících údajů) nemohou spáti, ale bytují, pohlížejíce stále na mořsky obzor.

Neboť ve velmi dlouhých a neurčitých obdobích přicházejí na ostrov mužové. Na mořském obzoru vyrazí z libovolné a nepředpokladatelné strany řada jejich člunů (natřených rumělkou) jako hejno čilých znakoplavek s hbitými nožkami a obveselují ostrov. Tu ženy, zchváčeny náhlým strachem, čekající ženy se polekají a s hojnými pokřiky prchají do vnitřního lesa, kam odvážiti se neleží jinak v povaze žen.

(Též přinášejí v rukou větvičky s pelovými šiřticemi mužských stromů a oplodňují na ostrově stromy; neboť na ostrově jsou jen ženské stromy.)

Do té doby však ženy usedají na břehu a zpod sladkých víček neustávají hleděti na kouzelnou čáru obzorovou, jmenovitě večer.

V tu chvíli tlustí a bílí Jeleni, usídlení v hloubi lesa, vybíhají ze svých vnitřních bydliště směrem k otevřenému moři, a narážejíce příliš košatými parohy o husté kmenoví lesního okraje, říjí z veliké klece směrem k otevřenému moři krásnými hlasy osamělých lesních rohů pro melancholickou rozkoš nábřežních žen.

V tu chvíli Zpívající studánky počnou pěti nezapomenutelně tiše a Mluvící větry ulehnu do smutných klínů žen a odtamtud šeptají náruživě a tlumeně, ve zdložených periodách a umdlévajících anakolutech svůdného mluvky se zasněnými úmysly;

v tu chvíli tedy ženy zcela se oddají své tragické touze a nekonečné melancholii, velmi podobné oné mdlivé melancholii dívek, jež (nyní) kvečeru otvírají okna a truchlí směrem ven.

ČAS

Den dlouhý a šedivý jako vdoví závoj, den napouštějící střechy vlhkostí a mysl fatalismem; a jeho hodiny jsou čtyřadvacet opatrných panen, jež naplnily své kahance špatným olejem a nyní čekají, vyhlížejíce ženicha, jenž nepřijde; tak budou čekati až do půlnoci a budou bubnovati studenými nervózními prsty beznadějně čekajících panen, budou bubnovati vteřiny až do půlnoci, vyhlížejíce ženicha, jenž nepřijde.

Má zoufalá mysl, proč mlčíš? Bav se uvnitř mne jako doma a po svém, bav se zcela neslušně v důvěrném kroužku mých špatných a ještě horších vlastností, jež ti dnes propůjčím k zábavě.

Tiše, praví má zoufalá mysl, chvíle nudy nejsou důvěrnou chvílí nitra; neboť nejsme dosti sami k důvěrnosti; dnes nejsme zcela sami, neboť je s námi Čas.

– Jen skrze slzu v oku a skrze zornici rozšířenou zoufalstvím vidíme čas tváří v tvář a poznáváme jej jakoby osobně. Nikdo šťastný neviděl času a nepohleděl naň. Toliko utrpení chápe čas a trvání; neboť trvání je největší bolest našich bolestí. Ten, kdo se nudí uzavřeně a dlouze, ten, kdo je svírán hrůzou a strachem, a ten, kým zmítá bolestná nejistota, a ten, kdo je napínán čekáním, jež není bez obav, ten, kdo propadl sklíčené melancholii a slyší úder kyvadla jako těžké kroky nočního samochodce po nekonečné chodbě, ten, kdo počítá vteřiny popaden nemocí a bolestí, jež ho hryže, jen tito viděli čas tváří v tvář a poznali jeho pravou podstatu: že čas je utrpení.

Dimenzí života je vertikála, jako i živý člověk je vertikála; jen mrtvole sluší rozměr délkový, a potom všemu, co je smutné a melancholické: času, stáří a minulosti, vlasům, jež jsme kdysi milovali a jež zase jednou najdeme již neživé a zapomenuté v medailónu, a hovor starce a pohrobní lásce vdovině.

Čas je smutková míra věcí.

Avšak čas je více; neboť je utrpením.

Všichni, kdož se provinili proti řádům tohoto světa, jsou trestáni ztrátou svobody, říká se; budiž. Ale nesvoboda žalářů skládá se z práce a čtyř stěn, tedy z téhož, z čeho se skládá normální svoboda. Ale věznice má svou trýzeň: čas. Práce a spaní, tyto dobré potřeby člověka, procházka a jídlo, den a noc, to vše stává se ve vězení pouze hodnotou časovou a odměřeným časem. Všichni, kdož se provinili proti řádům tohoto světa, jsou trestáni měsíci a pěti a deseti a čtrnácti lety času.

Z nejkřutějších trestů, jež má dnes spravedlnost v rukou, je samovazba: světnice, samota a dvacet čtyři hodiny; po čtyřadvacet hodin je člověk vystaven tváří v tvář času, a opouští celou, v níž byl konfrontován s časem, zdrcen a skleslý. Neboť samovazba je mučení časem.

Tedy čas je utrpením.

ZPOVĚĎ

Hříchy mládí jsou pojištěním spokojeného stáří, neboť umožňují, aby staroba vzpomínala. Jako z jediné mušle slyšíme hukot celého velikého moře, tak budeme jednou slyšeti z jediné veselého skutku, vyhozeného na břeh pamětí, hukot veškerého svého mládí. Neboť stáří je parazit vlastního mládí. Mládí jsou ony tři chleby a stáří oněch devět košů drobtů nasbíraných na poušti.

Zestárnuvší panna, když přijde její osamělá chvíle, vynímá šaty, jež kdysi ještě nekryly jejích celých nohou, a nyní páchnou vyčichlými vůněmi a smutkem líných molů; a vynímá knížky vázané v plyši, mezi jejichž listy jsou květy žluté a suché jako ruce, které je přebírají; tuto herbární vegetaci natrhanou kdysi na úskalích, jimiž – ach jaká nebezpečí, žel! –, jimiž bez úrazu provlékla svůj panenský stav.

Rozkoše okamžiků! Kdo praví, že pomíjejí? Neboť žijí s námi až do naší smrti; a ještě až budeme umírat, k nám přistoupí a budou se s námi loučiti; těžší potom bude rozloučení s okamžiky než rozloučení s celým životem.

Ti pak, kteří s odlehčením povstávají od zповědnice, libující si: Nuže pohřbil jsem starého člověka, oh jak strašné!, tito pohřbívají živého.

LETNÍ IMPROVIZACE

Krásným ženám, příliš krásným, než aby byly normální, a všem, jimž je více toužiti než milovati,

a útlým dívkám, jež v osamění se trou o drsnou srst svých bernandýnů znuďeně usínajících, sníce o svých příštích milencích,

těmto, pravím, jež činí tak v horkých dnech, ve chvílích siesty a teplého umdlení,

konečně všem, kteří sténají zdrcení žhavým létem, jež je vysiluje,

věnováno jako doklad letních dnů příliš sladkých, než aby mohly býti požívány bez nesnáží pro mysl a lahodnou zdravotu srdce a pocitů.

– Jsou nejkrásnější zahrady terasovitě rozložené na slunných úbočích, zastíněných velkolistými platany a háji stromových myrt; mezi kamením strání vyrážejí tvrdé kaktusy a voškeruše a vlašské ořechy nahořkle vonící. Zde tedy zdržují se panny zcela znuďené horkým létem.

Jest večer dosud nechladnoucí. Z korun vonných stromů zpívají tuční líní ptáci, připoutaní k zavěšeným kruhům, a zpívají ojedinělé flautové tóny co nejteskněji, s tázavým a neuspokojivým dozněním.

Krásné veliké housenky spěchají napříč cestiček, a i smaragdové ještěřky, ve dne tak hezké živostí oček, nyní pobuřují nervózní nechuť kolemjdoucích dívek, neznaveně běžící po horkém kamení umělých skupin.

Panny se procházejí, držíce se kolem pasu, v zamklých trojstupech, nebo usedají v kruhu na zpráhlých trávnících, a berouce do rukou ovoce příliš sladké, než aby mohlo býti požíváno bez odporu, plody, ach tak lepkavé, jež budí v jejich ubohých prstech oškřivost, naslouchají

galantním rétorům, neplodným mužům napuštěným vlnnými parfémami, s krajkovými manžetami, kteří nosovým hlasem deklamují melodická oslovení.

„Hle, již vychází měsíc,” promlouvají neplodní parléři, „zrcadelný střep, v němž slunce v noci zhlíží svou ješitnou tvář. Tak nadešel večer jako tklivý lhář, mé krásné dámy; a my přicházíme k vám mluvíti, abyste neslyšely, co šeptá večer. Neboť není zdrávo ženám slyšeti, co šeptá letní noc.”

„Jak dusno,” sténají panny.

„Mé dámy,” usmívají se dvorní mluvčí, „zříce pohnuti a jati láskou, zříme ve vás jakoby krásu veškerenstva. Neboť muž miluje v ženě vše, co je stvořeno, přírodu a člověka, hlínu a hvězdy, vůni, život a vše, co je stvořeno; avšak žena miluje v muži vše, co není stvořeno, touhu a chiméru, sen a představu a vše, co není stvořeno.”

„Jaká lež,” odpovídají panny znechuceně a lomí v nervóze lepkavými prsty a vzdychají.

„Ó nevěřte večeru, mé dámy nejdražší,” mluví vonní řečníci, „dojemnému lháři, jenž přišel vás učiniti příliš smutnými a toužícími, než abyste mohly milovati přirozeně a s lahodnou zdravotou srdce a pocitů.”

Avšak panny již přestávají naslouchati jalovými mluvčím a zcela jaty tesklivým rozladěním sledují zpod zemdlených něžných víček bloudivýma očima létající Faly, kteří se vznášejí pod vysokým nebem večera a nad tichými korunami stromů nehlasným a křivolakým a těkavým letem netopýrů.

Tu sklíčené panny počnou pěti smutnými bezradnými alty tlumený sborový zpěv:

„Co ještě chceš, ó srdce toužící,

co ještě chceš?

Chci touhy splnění a zhořknutí,

to ještě chci.

Máš smutek svůj a utrpení máš,

co ještě chceš?

Chci větší bolest, větší smutek chci,

já lásku chci.”

Tak pějí panny neskonale zdlouhavě, až jejich píseň zanikne únavou. Tu zavzdychá jedna z panen, a její srdce puká téměř hlasitě, a ona klesá mrtva do náručí družek.

Krásní rétoři přispěchají a odnášejí na ramenou zesnulou, hovoříce: „Jak neblahé dny, tyto dny příliš sladké a přeplňující srdce! Srdce jí puklo vůní, té nebohé. Krásné dámy, rozkvetlé akáty jsou tím vinny, a ani růže nejsou bez viny, ani keře jasmínů. Oh jaké dny!”

A když potom sestupují po serpentínách, jest ještě slyšeti jejich pohřební chorál, a Faly, letíce, provázejí pozdní kondukt.

A zatím večer zvlhne rosou a panny povstávají, a držíce se kolem pasu, rozptylují se po pěšinkách v zamklých trojstupech, zcela nešťastné vedrem a letní nervózou.

KOMEDIE LUNÁRNÍ

Svět ponořený v nočních temnotách. Nad poli a lesy ubírá se měsíc mezi mraky jako lhostejný pasant, a ubírá se nad poli, lesy a blázinci, vyvoláváje lunatiky.

MELANCHOLICKÝ MUŽ: Ó měsíci, měsíci byroniku, podobáš se nešťastnému veličenstvu na ebenovém trůně, tragicky bledému králi, jenž zahaluje svou tvář smutečným flórem. Jak vysoko pluješ, závratně vysoko!

MĚSÍC (ignoruje ho).

DÍVKKA (vyhlíží z okna): Jak zvláštní! Kdykoliv hledím na lunu, musím mysliti na věci podivně smutné, na neznámou lásku, skrytá utrpení a nevědomé nebo předem marné záměry. Je mi také tak smutno, a jdu již ležeti, abych plakala po celou noc.

KOČKY (vystupují na hřebeny střech, a zticha u sedající, napájí oči měsíčním světlem, aby tyto tak nesdílné kočičí oči za dne světélkovaly studeným zářením, jehož se štítí bezelstní a prostí lidé).

LUNATIK: Přicházíš zase strašiti, měsíci, duševně chorá planeto mezi planetami? Přicházíš budití půlnoční bláznění v myslích lidí, kteřížkoliv nejsou dosti chráněni proti tobě?

Je šestero lunárních psychóz: náměsíčnost, záchvaty, vidění strašidel, mořské přílivy, periody žen a inspirace.

Chorý svůdce a tajný smilníku, načínáš panny, vstupuješ do jejich loží a nutíš je, aby ti neplodně a teskně rodily.

Ty bílá masko, ty blázne, ty tichošlápku!

MĚSÍC (ignoruje ho).

NÁMĚSÍČNÍ (stoupají po římsách, potrubí a slemenech domů protisměru gravitace, napřahující ruce, nočně oděni, se zavřenýma očima: jiní, vyvolání lunou, chodí po ložnicích a tiše pláčí zpod semknutých víček, jež víže spánek).

JINÝ LUNATIK (vstává z lože): Můj bože, ta hrůza – – Můj bože, ta hrůza – Nesnesu, aby měsíc – takhle na mne pohlížel. – Tak strašně – Nemohu spáti.

ČERNÍ PSI (vychrtlí hlídači, zdvihající mordy k měsíci, vyjí zoufale a opuštěně, jakoby v úzkostné panice).

BLÁZNI (spatřivše měsíc, vyskakují z postelí a lomcují mřížemi v oknech svých cel, jako by se chtěli měsíce zmocniti: jiní usedají na bobek a monotónně hýkají; je to Pašije luny; nakonec vrhají se na sebe a hledí se zardousiti).

HLÍDAČI (spěchají je uklidniti).

KOMENTÁTOR (dívá se na měsíc a mluví): Anaxagorás pravil: Měsíc je kámen. Ptolemaios pravil: Měsíc je trabant. Blázen pravil: Měsíc je živý. Kdo ze tří byl nejvíce bláznem, aby řekl pravdu nejlépe?

Avšak my, kteří víme tak mnoho, my víme, že měsíc je odražené světlo slunce. Tedy luna je obraz slunce viděný jakoby v zrcadle. Luna je zrcadlení.

Veškeré magie jsou zrcadlení.

Člověk spatřil ve vesmíru zrcadlenou svou velikou a tázavou duši a nazval tento zrcadelný obraz bohem. Muž spatřil na ženě zrcadlení svého ducha a nazval je ideálem. Dítě spatřilo ve tmě zrcadlení svých vytřeštěných horečných očí a nazvalo je strašidlem.

Veškeré magie jsou zrcadlení.

Těž luna je zrcadlení (zrcadlo slunce). Proto ji nazývám imaginárním sluncem; též ji nazývám sluncem neskutečných věcí. Luna je fantóm slunce; tedy je slunce fantómů.

Proto Diana vodí své bílé chrty a Trivia kreslí muří nohu v prachu rozcestí, když vychází úplněk; a v jeho světle těžkými kroky obchází Vij, skrýváje pod víčky pohledy, jež usmrcují; a vodní ženy uléhají v rákosí, vystavujíce chladná ňadra poledni měsíce; též mrtví vstávají a seřazují se v chórovod, zatímco z lesů je slyšeti hlasy, jež lekají chodce.

Neboť luna je sluncem neskutečných věcí; tedy je sluncem fantazie, dále hrůzy, touhy, jež magnetizuje pozdní bdělce, a tajemna, které je skličuje lunární sklíčeností.

Pochopil jsem tě, měsíci.

MĚSÍC (ignoruje ho a ubírá se mezi mraky jako lhostejný pasant, ubírá se nad poli, lesy a blázinci).

CREATURA NATURANS

Časové. Žijeme v roční době, kdy příroda se vrací k lidem.

Časové. Žijeme v sekulární době, kdy lidé se vracejí k přírodě. Lichtwarkova kytice zmocnila se všech stolů a voní po svém, přirozeně a málo. Nahlédli jsme, že všechno umělé a dělané, čím jsme se obklopovali kdysi, stavělo se mezi nás a naše prapůvodní principia: matečnou a nepravidelnou přírodu.

Industrializace, ztovárnění a mechanický systém naší doby nás počíná děsiti; a my cítíme, že moderní doba jest Kalypsó, žena vzdělaná, krutá a nepřírozená, i vycházíme s touhou na výspy a pátráme na obzoru, hledající místo, odkud nevystupuje žádný obláček dýmu; neboť jedině tam může ležeti původní mateřská Ithaka a původní Penelopa, přirozená, rukodílná a nepravdělná, poslední útočiště naší mechanofobie a naší úcty k přírodě.

Skutečně, máme příliš mnoho strojů; a člověk i zvíře, vše žijící, činné a hybné, je utlačeno touto obecnou mechanizací výkonných sil; ale náprava se umožňuje. Jistý milionář, jak přinesly nedávno noviny, dal si zhotoviti automobil ve formě kočáru, k němuž napřed jsou připojeni dva vycpaní koně; dojem, jak pravily noviny, je dokonale reální. Neméně reální byl asi dojem, jehož docílil jiný milionář, který si objednal automobil ve formě labutě. Nic není snazšího než napodobiti to. Představme si například šicí stroj (singrovku) ve formě kočky, která stojí na stole a má vzadu kolo; kdežto dynamu by svědčila nejlépe forma velmi tlustého spícího psa. V jiných případech by mohla býti příroda pouze markyrována, a sice tak, že by k dynamickým strojům byla připřažena vycpaná zvířata, jako by pohyb stroje byl dán jejich výkonností.

Pozoruhodnější je fakt, jež sděluje pan R. v Moravskoslezské revui: „Krásný kraj, rozkošně položený, bohatý háji a starými, mohutnými stromy. Majitel velkostatku si zřídil elektrárnu. Ale že by komín zhyzdil daleké široké okolí, dal jej provésti z betonu – ve formě mohutného stromu s větvemi, kůrou i listím. Byl poslušen estetických zákonů.“

Panu R. se zdá býti tento nápad sice poněkud komickým, ale hodným uvážení jakožto pěkný příklad estetického cítění s přírodou. Jakási směšnost tu ovšem je; například kouř, jenž vystupuje z tohoto stromu, působí asi poněkud paradoxně, ledaže by mu nějak byla dána forma ptáků. Mimoto tento strom, jakožto věčně zelený, musí v zimě udivovati kavky, jež říkají: Das ist aber ein heißer Baum!

Přesto však p. R. dovede uznati, že v tomto komíně je cosi dojmavě správného, nezavrhitelného a schopného realizace. Tedy aby například továrny nerušily přírodní vzhled svého okolí, mohly by býti až po špičku komínu ovinuty břečťanem; uvnitř továren by stroje byly zakryty kulisami ve formě stromů, za nimiž by dělníci pracovali a zpívali vinařské písně. Kamenné budovy by zevně byly obloženy vepřovicemi, na něž by se na Moravě zřídila veliká továrna.

Juta nebo bavlna nebo příze by byly do továren dováženy v žocích zavínutých do obilí a zároveň by byla improvizována občinská slavnost v krojích a s vesnickými písněmi, jmenovitě moravskými.

Po železničních kolejích by mohla denně jezdit drezínka rozsypávající v řádkách koňsky hnůj.

Odporný zvuk parních pil v přírodě by měl být zakryt velikým vycpaným spáčem, který by byl před pilou položen do trávy, jako by chrápal. Takto i jinak by byla posléze upravena jakási harmonie mezi přírodou a praktickými potřebami člověka; neboť nemůžeme být tak dalece utopisty, abychom věřili v omezení industrialismu, jenž tak ostře se dotýká pravého moravského člověka.

Se zvláštní chválou cituje onen pan R. osnovu zákona přijatou švédským parlamentem dne 1. ledna t. r.: Článek 2. Národní parky buďtež státem chráněny a jen Lopařům budiž dovoleno žít v nich po starém, vyjma lov medvědů, kteří jsou tedy rovněž pod ochranou zákona. Článek 3. Imunizovaný kraj nesmí být znešvařen ani stavbou, ani plakátem, ani poškozením atd.

Uvážíme-li, že pan R. je Moravan a že jeho chvála oněch zákonů byla uveřejněna v moravském listě, pochopíme, že to znamená asi tolik: Slovácko od Bečvy k Myjavě, od Hrozenkova až k Divákům má být imunizováno jako národní park naší Moravy. Tam pod ochranou zákona budou žít Slováci a moravští autoři i malíři ve svém původním stavu, po starém, nevyrušováni ze svého specifického způsobu života. V celém tomto kraji, jenž uchoval nedotčeny své staré národní tradice, nebude dovoleno nic nestylového, nelidového, nemoravského, a jmenovitě nebudou zde zřizovány továrny. V celém tomto území bude připuštěno vystavět jedinou továrnu: velikou židovskou betonovou parní fabriku, patrně v Hodoníně nebo v Uherském Hradišti, produkující ve velkém slovácký lidový průmysl, výšivky, pentle, žudra a umělé kosárky z celuloidu.

JEDNOTKA

„Kdo jste, pane?“ byl tázán muž slušného charakteru, jinak jeden z lidí dokonale bezvýznamných.

„Jsem jednotka,“ mluvil bezvýznamný muž. „Řeknu-li, že jsem jeden ze 47 miliónů obyvatelů Rakouska, nejsem tím vymezen dosti určitě; avšak já jsem vedle toho jeden z určitého počtu předlitavských Slovanů, nehledě k tomu, že jsem jeden z 6 200 000 obyvatelů korunní země, a sice jeden ze dvoutřetinové cifry usedlíků českých. Dále jsem jednou jednotkou v počtu obyvatel Velké Prahy a v čísle 215 000, jež znamená počet odběratelů Národní politiky. Jakožto jednotka sloužím též ve statistice porodů mužských z roku 1880 a v počtu 5 600 dětí očkovaných v roce 1888, a sice v počtu 1 800 těch, jimž se očkování neujalo.

V přibližném počtu 4 000 lidí, kteří demonstrovali 18. října předminulého roku, a v čísle 17 000 lidí, kteří manifestovali na Bílé hoře, mám hodnotu jedné jednotky. Cenu jednotky mám též v ročním výkazu nemocniční ambulance. Jako jednotka jsem brán v úvahu při procentuálním vypočítávání statistiky alkoholismu, třebaže nepiju, a statistiky kuřáků, třebaže nekouřím, a tuberkuliků, byť mám pouze kýlu. Sloužím co jednotka volební, občanská a statistická a jednou skončím jako jednotka v úhrnné roční úmrtnosti. Jako jednotka účinkuji též v okrouhlém počtu domobrany. Čtete-li v novinách, že miliónové rozhořčeně protestují proti nějakému nepořádku, jsem já jednou jednotkou v těchto miliónech. Čtete-li v nekrolozích, že statisícové budou žehnati něčí památce, i já jsem zahrnut v jejich počtu jako žehnající jednotka. Konečně jsem jeden v počtu 86 Novotných bydlících v Praze. Tedy, jak vidíte, pane, jsem zaměstnán velmi mnohostranně a mé funkce jakožto jednotky jsou tak četné, že mně odnímají chuti k jakýmkoliv jiným povinnostem. Opravdu, pane, nezaměstnávám se ničím jiným než svým úkolem býti jednotkou. Pane, jsem-li tedy jednotka, nejsem nula, jak říkají lidé. Ostatně jako jednotka v počtu jsem roven každému člověku a nikdo není více než já; a to prosím je správné, neboť jsem jednotka demokratická.”

ROZKOŠE OKAMŽIKŮ

Rozkoše okamžiků jsou jako kapky, jež padají a třpytí se a pak zapadnou do široké hladiny. Ta hladina je širá a šedivá, a proto se v ní rozkoše ztrácejí docela tak nadarmo, tak nadarmo jako slzy. Přílišná prchavost těchto rozkoší dala světcům a světákům mnohý podnět k myšlenkám o marnosti života a všech radostí.

Představme si však, že by někdo vynalezl strojek, kterým by bylo možno prodlužovati rozkoše okamžiků. Byl by to docela malý kapesní patent, a jmenovitě dámské strojky by byly miniaturní, pěkně ryté a zdobené na obou pláštích.

Bohatí lidé by si jistě pořizovali strojky americké nebo švýcarské práce, překrásné chronometry, prodlužující rozkoše okamžiků troj- až pětinasobně. A to by potom bohatí seděli na svých lenoškách a sténali by a čekali by, až by se jich dotkla nějaká rozkoš; a potom by ji natahovali a prodlužovali tak, že by rozkoš praskla a smrštila se jako přetržené péro, a bohatí by zase neměli nic.

Naproti tomu dva chudí milenci by seděli vedle sebe na lavičce a měli by dohromady jen jeden laciný strojek, který by prodlužoval rozkoš jen o polovici, a to ještě bez záruky; niklový těžkopádný strojek. Ale oni by s radostí seděli vedle sebe, a zatímco by jeden mluvil,

vymýšleje zvláštní něžnosti, druhý by držel v ruce ten niklový, dlaněmi ohřátý stojek; též při polibcích by si jej navzájem půjčovali.

Tyto laciné lidové strojky by občas trpěly vlhkem a mravními skrupulemi; toliko nejdražší mechanismy, chráněné dvojitým zlatým pláštěm, by nikdy nedoznaly mravních poruch.

ROZKOŠE SAMOTY

Každý může znáti anglické rytiny, které jsou zvány Rozkoše samoty (The pleasures of solitude). Bývá na nich mladá žena, jež šije; ale vyšívání a klubko nití jí vypadly z rukou, a ona sní rovně před sebe, zatímco mladá kočka si hraje s klubkem. Anebo je tam dívka, jež čte dopis, odkládá knihu, dívá se na obrázky; na levé straně leží kočka na otevřeném spinetu. Jindy ta dívka hraje na loutnu a kočka se dívá oknem. Na stěně visí klec se zpívajícím kanárkem. Podobných nápadů je na sta, a vše to jsou rozkoše samoty.

Jsou sladké: vdoví samota dívek, vzpomínky, touha a snění, vše to zcela jemné, zcela sentimentální a rozkošné; opravdu jsou to dokonale čisté chvíle ženskosti. Ale veškerá tato jemnost trpí, všechna čistota zoufá; piano má hlas příliš tvrdý a rozladěný; loutna zní suše, kočka chce skočiti oknem a je plachá a odmítavá; ve vzduchu se vznáší krize nervózy. A tak všichni, kteří máte citlivé srdce, kupujte tyto ryté idylky a přibíjejte si je na stěnu; ale nejprve přeškrtněte nápis Rozkoše samoty a pojmenujte ta půvabně klidná zátiší ženství Trýzněmi samoty (The agonies of solitude).

O RŮZNÝCH PROSTŘEDCÍCH

Ačkoliv znám mnoho knih a moudrostí, nenašel jsem nikde psáno o různých prostředcích. – Kdysi jsem zdvihl obyčejnou mycí houbu a podivil jsem se, že je tak lehká. To mně vnuklo myšlenku: Nebylo by možno vyrábět z mycích hub plovací pásy? Tento malý vynález jsem uskutečnil a zbohatl jsem nesmírně.

Hle, řeknou lidé, to znamená příliš snadno zbohatnout. Ale mně se dávno otevřely oči a odedávna vidím, že se všechno v životě děje příliš velkými nebo příliš malými prostředky.

Vidím a vím:

Jest jen jeden zmatek, a z něho je dlužno těžiti. Kdyby světem vládl řád věcí a pravidelný pořádek, šly by příčiny a účinky v řadě jako vojáci. Ale nevidíte, že účinky přeskakují příčiny, nevidíte příčiny bezdětné, účinky nezplozené, tančící kauzální řady a jen jeden zmatek?

Zdvihněte kámen, abyste jej hodili do sousedovy zahrádky, a najdete pod ním zlatý couk. Pozorujte, kolik hloupých tyje z lidské chytrosti, jak přeměňují se chytré vynálezy v důl hloupé produkce. Je nutno těžiti ze zmatku. Dělejte malé příčiny, a shrabujte velké účinky; účinek je zázrak, příčina k němu je jen příležitostí a záminkou. Dnes už nikdo nemůže ovládati svět. Světovou majoritu má zákon disproporce: malá jiskra zanítla veliký požár, za halěř almužny přišla hříšná duše do nebe a z velké práce vznikají malé renty.

Jakože jsou velké a malé prostředky, jsou i malé a velké obraty; ale také jsou velké a malé úmysly. Chceme něco jiného, než bychom měli, ale co děláme, není to, co jsme chtěli; a co nakonec vyjde z našich rukou, je něco jiného než. to, co jsme vlastně dělali.

Jdeme po ulici a klopýtáme o prostředky; dědíme je, sedíme na nich, nevíme o nich, je jich na světě mnohem více než věcí; žijeme na kulturním nánosu prostředků. Ale je to nejistá půda, na které žijeme. Všechny prostředky se prohýbají, jsou živé, mění své místo a mají mladé, i když se o ně nestaráme. To je velké tajemství; jediné, co o prostředcích víme, je, že jsou velké nebo malé.

Příliš velkých prostředků užívá se v lásce, v politice a při děláni peněz; nebo i příliš malých. Čím většími prostředky máme dívku, tím spíše nám nevěří; proto v lásce musíme dělat hloupé. Užívati prostředků malých jmenuje se pud. Ale schází-li vám pud, nevěřte ničemu a čekejte na zázraky; jste určeni tak jako tak k velkým věcem nahoru i dolů.

To je pravda o velkých a malých prostředcích.

LODI FAJÁKŮ

Plavba do Chuchle

Směšný parníček oddychuje a dává ubíhati břehům.

Malý hoch myslí: Dnes chytím červenou babočku, kterou jsem viděl poletovati minulé neděle.

Otec uvažuje: Budeme sedět v restauraci a večer se vrátíme. Bože, jak pěkné počasí!

Dívka sní: Sejdu se se svým milým a půjdeme ven. Budeme seděti pod keřem a hráti si. Dnes je krásný den.

Lodi Fajáků

Lodi Fajáků, onoho příkladného národa bytujícího na ostrově Scherii půlnočně od kamenité Ithaky, vlasti zchytralého Odyssea, byly řízeny pouhou myšlenkou.

Poněvadž však jiný globetrotter oné doby, klerikálně založený Aeneas, nechával řídit své lodi kormidelníkem Palinurem, a poněvadž tento silný Palinurus, usnuv, spadl od kormidla do moře, vysvítá a platí až podnes, že jest oportunnější řídit své lodi pouhou myšlenkou.

Quintus Horatius Flaccus: Lod' státu

Po velikých, velikých mořích plují heraldické Lodi. Jejich kýly tančí na vlnách a jejich vlajky tančí po větrech. Prosím takové jsou to lodi: vespod proudy a nahoře proudy a uprostřed obou Principy Rovnováhy.

Plavba na Cythéru

Namouduši krásná to lodice s hedvábným lanovím, s růžovými plachtami vzduťmi jako odalisčino břicho, krásná to lodice, vezoucí po modré hladině panenského moře dvě milenců, kteříž okouzlení pohlížejí na sladký horizont.

MILENEC: Jak krásná plavba, ó družko! Láska je splývání duší.

MILENKA: Můj příteli, miluji vašeho smělého ducha; též miluji vaši povahu, a ach, neméně miluji vaši duši, ryzí a vzácnou jako horský krystal.

MILENEC: Ó přítelkyně, ty, jež mi rozumíš! Zbožňuji melancholii tvých očí, dětství tvých pohybů, serafství tvého srdce. Co je to láska?

MILENKA: Láska je splývání duší. Láska je dar rozuměti si. Má láska se podobá svlačci, jenž tulí se a kvete. Co chceš?

MILENEC: Chci klečeti. Láska je náboženství k ženě.

A tyto tak pěkné myšlenky, vystupující z úst, ubírají se na záď lodice a berou do ruky kormidlo; a všechny tyto tak pěkné myšlenky kormují jedním, polárně jedním směrem: k Cythéře, k Cythéře, kde jsou rozkošné postele matky naší, slavné madam Venuše.

Lodice Petrova

Poněvadž Církev, jak známo, je lodičkou Petrovou, a poněvadž, jak také známo, je Církev vzdělána na skále, tedy

v moři stojí skála a na té skále leží lodice a v té lodici jsou mušle svatého Jakuba Kompostelského a v té lodici sedí ovečky a šeptají:

„Plujeme, plujeme, plujeme; a naše cíle jsou znamenité.“

Plavba do Utopie

Vedle zemí nechvalně známých jest ještě země Utopia (máme to od kancléře Mora, jenž, jak známo, zahynul špatným osudem všech, kteří se zasazují o pravdu).

Poněvadž tedy v této zemi Utopii trvá dokonalá blaženost, hledali ji mnozí různými směry a způsoby; tak Montesquieu v Persii, Paul Adam v Malajsku a Kristus v dětech; Bakunin plul po černé lodi s červenými plachtami, Tolstoj po pravém dřevě kříže a generál Booth sám po sobě, jsa dřevěný.

Přesto zdá se, že země Utopia skutečně existuje; a sice, ó vy, kteří plujete do Utopie na své černé vrakovité kocábce, kterou řídí u kormidla vaše vlastní melancholie, země Utopia je tam, kde klenba nebes protíná vodní hladinu; kde nekonečnost nebe se sklání, aby políbila nekonečnost moře. Země Utopia leží na čáře horizontu, a vy, ó Utopisté, propadáte zlořečenému utrpení, že blížíce se k horizontu svých očí, jenž vás magnetizoval, jej zároveň od sebe odháníte.

Lod' bláznů

Zdá se vám, lidé normální, že naše lod' tančí jako nohy opilce, současně ku čtyřem stranám světa? Hled'te přece, my plujeme k páté straně světa: k světové straně touhy.

Lod' života

Když byl doktor Korandus, onen opožděný voltairián, ještě valně živ, pravil kdysi:

„Poslyš, milý synovče, mně se zračí v lidském utrpení divná věc. Koho zradí milenka, hnedle se tváří strašně a vznešeně jako ubitý voják zasažený v poctivém boji, a jiní stejně. Myslím si tedy, že všichni, kteří trpí životem, jsou slabé žaludky; a když se jejich životní lodi dostanou na pohyblivé moře, oni zvracejí, říkajíce:

„Můj bože, mně se zdá, že krvácím.“

Ať si jak chce moře zmítá

člunem mého života – (Čelakovský)

Opatrní plavci vyplouvají a mluví:

„Rychlost je vedlejší, větry jsou vedlejší, dálka je vedlejší. Základní podstatou lodi je kotva.“

Opatrní plavci, hled'te neplouti po hlubokých mořích, kde by vaše nejtěžší kotvy nedosáhly dna!

FALEŠNÉ KVĚTINY

Umělé květiny se dělají takto:

Z papírů napuštěných umělými barvami a z drátů, jež vás budou bodati do dlaní, z těchto papírů a drátů upravují se něžné útvary velmi podobné květům. Chcete mít iluzi kytice natrhané holýma rukama? Nebudete jí mít. Proto nevzpomínejte nad falešnými květinami na krásu přírody; raději vzpomínejte na mladou květinářku, která je rovněž velice falešná se svým postranním pohledem, jež zdvihá od své útlé práce. Nuže tato hezká květinářka je v ten čas zamilována do neseriózního pána, který přijde teprve večer; i počne se tato květinářka nervózně nuditi a v takovéto chvíli vymýšlí pro své květiny nové formy, spíše pamfletické než vážně vegetativní. To tedy jsou falešné květiny.

V nejširším významu falešné květiny se dělají pouze z papíru a z netrpělivých pohybů drobných rukou, jež se cítí opuštěny.

Veliká láska

Objetí, jež se zesilují, a polibky, jež se zdlužují; to jde daleko. Dívka je uchválena láskou a šeptá, vy chápete: někdy žena řekne více, než dovede. Tedy dívka je rozkošná a šeptá: „Hyacinte, kdybys byl jedním z nebešťanů, nemohla bych tě milovati více. Zbožňuji tě jako boha a hladím tě jako svého malého psa Fylaka; jenže nevím, kde v tobě končí bůh a počíná Fylak. Miláčku, nikoho na světě bych nedovedla milovati tak jako tebe; a víš, Hyacinte, proč jsem tě začala milovat? Protože jsem si myslila, že se jmenuješ Narcis.”

Tuto malou povídku jsem vypravoval starému satyroví, který mi řekl: „Tento příběh je tak dobře složen, že se mně zdá, že se opravdu stal. Velmi podobný případ se přihodil skutečně, a sice ten, že se žena zamilovala do jistého Narcise, poněvadž si myslela, že se jmenuje Hyacint; a byla to největší láska jejího života.”

Fablio o duelu

Modrý kavalír a Červený kavalír s krajkovými náprsenkami se třásli ranním chladem, neboť jejich lakové stěevíce byly promočeny rosou; též páni svědkové se třásli a mluvili tlumenými neklidnými hlasy o angíně.

„Pane,” řekl Modrý kavalír, „poněvadž se bijeme pro dámu, musí jeden z nás zde zůstat mrtev. Druhý však se dočká těch nemilých konců, že ona dáma bude považovati za povinnost své piety, aby mu říkala při vhodných příležitostech: „Příteli, ten, kterého jste zabil, mne

miloval (vím to) více než vy a byl mi více oddán než vy, protože dovedl za mne položit svůj život.“”

Úcta k ženě

Když panu Little Me za sychravé soboty umřela po delší chorobě jeho Úcta k ženě, stál v zármutku nad její mrtvolou, opíraje se o svou milenku, a učinil si při této příležitosti následující úvahy:

„Láska, pravím? Láska je metoda krýti malé potřeby velkými výlohami; jmenovitě mravní náklad je zpravidla upřílišněný. A srdce? Srdce je pouze fíkový list.

Moje Úcta k ženě měla podobu mé milenky, ale byla nemocná; a posléze se stala zcela útlou. Mluvil jsem šepem se svým miláčkem, aby se ona neprobudila, když spala. Posiloval jsem ji morálkou i poezií, ale marně; neboť již v agónii umírala v náručí mé milenky. Ach jak silná to žena, tato moje milenka!

Když tedy umřela moje Úcta k ženě, nezbyvá mně nyní než státi se buď cynikem, nebo galantním člověkem.“

Líbaje ruce své milenky, doložil The Little Me: „Drahá duše, jsem vám neskonale vděčný za to, že jste mně jedinou útěchou a oporou ve ztrátě pro mne tak nenahraditelné!“

Pastorále

Já nejsem pravý pastýř; mé sandály jsou z maisonu a mé ovce, zhotovené z bílé vaty, stojí na dřevěných kolečkách. Stejně tak falešné a sladké jsou mé řeči, jež pronáším k nastrojeným pastýřkám, leže na zádech.

Jediné, co jest pravé při způsobu života, jímž hodlám uctívati přírodu, jsou má záda, na kterých ležím, dívaje se ke stropu a oddávaje se falešným myšlenkám nebo touhám, jež jsou rovněž jen napodobeny.